

Barnomsorg och skola

Jämförelsetal för huvudmän

Organisation – Personal – Resultat

Delrapport, mars 1999

Skolverket

Skolverkets rapport nr 165

Barnomsorg och skola

Jämförelsetal för
huvudmän

Organisation – Personal – Resultat
Del 1, mars 1999

Sammanfattning: I rapporten redovisas statistikuppgifter i form av jämförelsetal för barnomsorgen och för alla skolformer 1998. Uppgifter om organisation (barn, elever, utbildningsnivå/inriktning m.m.), resurser (personal, lärare per 100 elever m.m.) och i vissa fall utbildningsresultat (betyg, avbrott, övergång till högre studier) redovisas för varje kommun och landsting, för grupper av fristående skolor samt för sameskolan och specialskolorna.

Summary: This report shows comparative statistics for the child-care system and for all types of Swedish schools in 1998. Statistics about organization (children, pupils, educational level etc.), resources (teachers and other staff, teachers per 100 pupils etc.) and in certain cases education results (grades, breaks in studies, transition to higher studies etc.) are given for individual municipalities and county councils, groups of independent schools, Sami schools and special schools.

Ämnesord: Statistik, jämförelsetal, skolhuvudmän, barnomsorg, förskoleklass, grundskola, specialskola, särskola, gymnasieskola, vuxenutbildning, inskrivna barn, elever, lärare, personal, betyg och utbildningsresultat.

Beställningsadress: Liber Distribution
Publikationstjänst
162 89 Stockholm
Telefon 08 - 690 95 76
Telefax 08 - 690 95 50
E-post: skolverket.lds@liber.se
Beställningsnummer: 99:444
Pris: 75 kr exkl. moms, porto och exp.kostnader

Tidigare utgåvor i samma serie:

Delrapport 1993, rapport nr 7, beställn. nr 93:31
Årsrapport 1993, rapport nr 38, beställn. nr 93:63
Delrapport 1994, rapport nr 46, beställn. nr 93:82
Årsrapport 1994, rapport nr 70, beställn. nr 94:120
Delrapport 1995, rapport nr 73, beställn. nr 95:143
Årsrapport 1995, rapport nr 76, beställn. nr 95:161
Delrapport 1996, rapport nr 97, beställn. nr 96:199
Årsrapport 1996, rapport nr 106, beställn. nr 96:231
Delrapport 1997, rapport nr 129, beställn. nr 97:284
Årsrapport 1997, rapport nr 134, beställn. nr 97:299
Delrapport 1998, rapport nr 146, beställn. nr 98:366
Årsrapport 1998, rapport nr 156, beställn. nr 98:391

Rapporternas tabeller (från 1994 och framåt) finns även tillgängliga i excelformat på Skolverkets hemsida på internet. Samtliga tabeller kan föras över till den egna datorn. Internet-adressen är: **<http://www.skolverket.se>** Klicka sedan på Skolan i Sverige och vidare på statistik. På samma internet-adress finns uppgifterna (från 1993 och framåt) dessutom tillgängliga i databasen "Jämförelsetal för huvudmän".

Skolverkets diarienummer: 99:576
ISSN 1103-2421
ISRN SKOLV - R - - 165 - - SE
Omslag: Holt Möller&Company
Tryckeri: Tryckindustri, Solna 1999
Utgiven av Skolverket, 106 20 Stockholm
<http://www.skolverket.se>

FÖRORD

Information från det nationella uppföljningssystemet till skolhuvudmännen i form av jämförelsetal publiceras sedan 1993 två gånger per år. I publikationen som kommer på våren redovisas information om organisation, personal och resultat och under hösten publiceras uppgifter om kostnader.

Innehållet i denna rapport har förändrats något jämfört med tidigare år. Den ena förändringen är att rapporten också innehåller uppgifter om organisation och personal i barnomsorgen. Dessa uppgifter ingick föregående år i den rapport som utgavs under hösten. Den andra förändringen är att rapporten från och med i år också innehåller jämförelsetal för den nya skolformen förskoleklass.

Rapporterna med jämförelsetal riktar sig i första hand till dem som har ansvaret för genomförandet av barnomsorgs- och skolverksamheten, dvs. huvudmännen. Vår förhoppning är att materialet skall tjäna som underlag för diskussion och reflektion om den lokala skolverksamheten, dess organisation, kostnader och resultat. För att underlätta användningen av materialet för egna analyser finns tabellerna i föreliggande och tidigare rapporter även tillgängliga via Skolverkets hemsida på internet, dels som excelfiler, dels i en databas. Adressen till Skolverkets hemsida är: <http://www.skolverket.se> (Klicka först på Skolan i Sverige och sedan vidare på Statistik).

Rapportens statistikuppgifter har granskats av uppgiftslämnarna, SCB och av oss på Skolverket. Det kan naturligtvis fortfarande finnas brister i enstaka kommuners eller andra skolhuvudmäns uppgifter, men Skolverkets och SCB:s bedömning är att uppgifterna i allmänhet håller en god kvalitet. Den viktigaste insatsen för denna kvalitet står noggranna uppgiftslämnare för.

Rapporten har tagits fram inom avdelningen för uppföljning och utvärdering på Skolverket. SCB:s program för skolstatistik respektive program för demografisk analys och jämförelse har på Skolverkets uppdrag svarat för all statistikproduktion och tabellframställning.

Övergripande frågor med anledning av rapporten kan ställas till Skolverkets enhet för uppföljning, tel. 08-723 32 00. För frågor om enskilda statistikuppgifter hänvisas i första hand till SCB, skolstatistik, som har tillgång till grundmaterialet, tel. 019-17 60 00.

Stockholm i mars 1999

Staffan Lundh
Avdelningschef

Arne Lund
Undervisningsråd

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD

1. Det nationella uppföljningssystemet	7
2. Att läsa rapporten	8
3. Hur tillförlitliga är uppgifterna?	9
4. Några resultat	10

TABELLER

Barnomsorg – totalt	27
Tabell 1 Organisation – verksamhet 1998 • kommuner	27
Förskola	34
Tabell 1 Organisation – verksamhet 1998 • kommuner	34
Tabell 2 Resurser: personal 1998 • kommuner	41
Familjedaghem	48
Tabell 1 Organisation – verksamhet 1998 Resurser: personal 1998 • kommuner	48
Fritidshem	55
Tabell 1 Organisation – verksamhet 1998 Resurser: personal 1998 • kommuner	55
Förskoleklass	62
Tabell 1 Organisation – verksamhet 98/99 • kommuner	62
Tabell 2 Resurser: personal 98/99 • kommuner	69
Grundskolan – huvudmannens skolor	76
Tabell 1 Organisation – verksamhet 98/99 • kommuner, sameskolan och fristående skolor	76
Tabell 2 Organisation – verksamhet 98/99, forts • kommuner, sameskolan och fristående skolor	83
Tabell 3 Resurser – personal 98/99 • kommuner, sameskolan och fristående skolor	90
Tabell 4 Utbildningsresultat 97/98 • kommuner, sameskolan och fristående skolor	97
Specialsolan – huvudmannens skolor	104
Tabell 1 Organisation – verksamhet 98/99	
Tabell 2 Resurser – personal 98/99	105

Särskolan – huvudmannens skolor	106
Tabell 1 Organisation – verksamhet 98/99	106
• kommuner, landsting och fristående skolor med statsbidrag	
Tabell 2 Resurser – personal 98/99	113
• kommuner och landsting	
Gymnasieskolan – elever folkbokförda i kommunen	121
Tabell 1 Organisation – verksamhet 98/99	121
• kommuner	
Gymnasieskolan – huvudmannens skolor	128
Tabell 2 Organisation – verksamhet 98/99, forts	128
• kommuner, landsting och fristående skolor med kommun- eller statsbidrag	
Tabell 3 Resurser – personal 98/99	136
• kommuner, landsting och fristående skolor med kommun- eller statsbidrag	
Gymnasieskolan – elever folkbokförda i kommunen	144
Tabell 4 Utbildningsresultat 1998	144
• kommuner	
Gymnasieskolan – huvudmannens skolor	151
Tabell 5 Utbildningsresultat 1998, forts	151
• kommuner, landsting och fristående skolor med statsbidrag	
Komvux – huvudmannens skolor	159
Tabell 1 Organisation – verksamhet under vecka 42, 1998	159
• kommuner och landsting	
Tabell 2 Organisation – verksamhet under vecka 42, 1998	167
Resurser – personal 98/99	
• kommuner och landsting	
Tabell 3 Utbildningsresultat, läsåret 97/98	175
• kommuner och landsting	
Tabell 4 Utbildningsresultat, läsåret 97/98, forts	183
• kommuner	
Särvux – huvudmannens skolor	191
Tabell 1 Organisation – verksamhet 98/99	191
Resurser – personal 98/99	
• kommuner	
Svenska för invandrare – huvudmannens skolor	198
Tabell 1 Organisation – verksamhet under vecka 42, 1998	198
Resurser – personal 97/98	
• kommuner	
Tabell 2 Utbildningsresultat för deltagare läsåret 97/98	205
Utbildningsresultat för nybörjare läsåret 95/96	
• kommuner	
Bilagor	
Bilaga 1: Uppgifternas tillförlitlighet	213

1. DET NATIONELLA UPPFÖLJNINGSSYSTEMET

En förutsättning för utveckling av en verksamhet är att den följs upp och utvärderas. Ett av redskapen för uppföljning av barnomsorgs- och skolverksamheten är det nationella uppföljningssystemet. I form av jämförelsetal redovisas information från systemet två gånger per år till huvudmännen.

Huvudmännen för barnomsorg och skola är uppgiftslämnare till uppföljningssystemet. De föreskrifter som anger vilka uppgifter som skall lämnas för skolan återfinns i Skolverkets författningssamling, senast omtryckta i SKOLFS 1995:26.

Två rapporter per år

Jämförelsetal publiceras i två rapporter, i mars respektive oktober. Från och med oktoberrapporten 1998 innehåller jämförelsetalsrapporterna även uppgifter om organisation och resurser i barnomsorgen (dvs. förskoleverksamhet och skolbarnomsorg).

Skolverket övertog den 1 januari 1998 myndighetsansvaret för barnomsorgen från Socialstyrelsen, vilket skedde i samband med att bestämelseerna om barnomsorg flyt-

tades över från socialtjänstlagen till skollagen. Skolverket har därmed ansvar för insamling och publicering av barnomsorgsstatistiken. Jämförelsetal för barnomsorg har tidigare redovisats i publikationen Jämförelsetal för socialtjänsten som kan beställas från Socialstyrelsens kundtjänst (tel. 08-795 23 30).

De första rapporterna i föreliggande serie kom 1993 och den här rapporten är således den sjunde årgången. I marsrapporten presenteras mått rörande organisation, personalresurser och resultat för olika barnomsorgs- och skolformer och huvudmän. I höstens rapport presenteras olika kostnadsmått. Tidigare har höstens publikation även innehållit vissa organisations- och resultatmått som upprepats från vårrapporten. Dessa har av utrymmesskäl lyfts ut från och med 1998 och publiceras alltså enbart i vårens rapport.

Både vårens och höstens rapporter skickas ut till de tjänstemän som på kommun- och landstingsnivå är närmast ansvariga för barnomsorgen och skolan gentemot politikerna, dvs. tjänstemän på förvaltningar och motsvarande liksom till politi-

ker i kommuner och landsting. Dessutom skickas rapporterna till företrädare för de fristående skolorna och till specialskolorna och sameskolorna.

Underlag för reflektion och diskussion

Sammantaget ger jämförelsetalen i de två rapporterna under ett år en bild av hur huvudmännen organiserar sin verksamhet, vilka resurser som sätts in och vilka resultat som uppnås. Vår förhoppning är att materialet skall komma till användning som underlag för reflektion och diskussion om den egna verksamheten i jämförelse med andras. Huvuddelen av måtten är desamma år från år för att möjliggöra också jämförelser över tid.

För att underlätta de egna analyserna finns rapporternas tabeller också tillgängliga via Skolverkets hemsida på internet. Internet-adressen är: **<http://www.skolverket.se>** (Klicka först på Skolan i Sverige och sedan vidare på Statistik).

2. ATT LÄSA RAPPORTEN

Redovisningen i denna rapport omfattar alla barnomsorgs- och skolformer så när som på Statens skolor för vuxna (SSV). Redovisningen sker i form av jämförelsetal för respektive barnomsorgs- och skolhuvudman och/eller hemkommun. Fristående skolor på grundskolenivå redovisas aggregerade i grupper efter sin inriktning och fristående skolor på gymnasienivå redovisas i grupperna fristående gymnasieskolor, kompletterande skolor och riksinternatsskolor.

Kommunerna redovisas sorterade i grupper efter Svenska Kommunförbundets indelning, som bygger på en sammanvägning av faktorerna folkmängd, läge, tätortsgrad och näringsstruktur. Den kommungruppning som används här är samma som under de senaste åren. Fr.o.m. 1 januari 1999 har Kommunförbundet reviderat indelningen, men det har inte varit möjligt för oss att använda den nya indelningen i denna rapport.

Materialet i rapporten ger ingen grund för "betygssättning" av barnomsorgs- eller skolverksamheten hos en huvudman. Det nationella uppföljningssystemet och denna rapport är i grunden beskrivande. Vill man söka orsakssamband och förklaringar till vissa värden, måste man gå vidare och skaffa kompletterande information. Om det gäller förklaringar till enstaka värden, är det oftast huvudmannen som kan ge sådana.

Det kan också vara brister i statistiken som ligger bakom skillnader. Trots ett omfattande granskningsarbete, förekommer fortfarande vissa brister i materialet.

Definitioner för de jämförelsetal och andra uppgifter som redovisas i tabellen finns i en definitionsruta i tabellens slut. Eftersom många jämförelsetal enbart utifrån benämningen i tabellhuvudet skulle kunna beräknas på flera olika sätt, är det viktigt för tolkningen av talen att känna till de exakta definitionerna.

Följande markeringar används i tabellerna

- 0 betyder att uppgift inte finns hos huvudmannen eller finns i så liten omfattning att det blir 0 efter avrundning
 - .
 - .. betyder alltför osäker uppgift. Används om uppgiften är ofullständig, saknas på grund av bortfall eller om den bedömts ha dålig kvalitet.
 - 1)
 - 2)
 - *
- betyder att speciell förklaring finns i definitionsrutan i tabellens slut.

3. HUR TILLFÖRLITLIGA ÄR UPPGIFTERNA?

De uppgifter som redovisas i denna rapport har samlats in av SCB på uppdrag av Skolverket.

Insamlingen av barn-, personal-, elev- och läraruppgifter har skett antingen på blanketter eller på ADB-media genom uttag ur administrativa register. Uppgifter om slutbetyg har samlats in genom kopior av slutbetyg eller uttag ur administrativa system. Genom en förfrågan före insamlingsåret har kommunerna själ-

va kunnat avgöra om uppgiftsinsamlingarna om elever, lärare m.m. skall skickas till enskilda skolor eller till kommunen centralt för att besvaras. Information om barn och personal i barnomsorgen har lämnats från den förvaltning som ansvarar för barnomsorgen. Genom att många uppgifter om elever eller lärare har samlats in som individuppgifter har vissa mått som övergång från grundskolan till gymnasieskolan eller från gymnasieskolan till högskolan kun-

nat tas fram genom bearbetningar av register.

Ett omfattande påminnelsearbete och en omfattande granskning, rättning och komplettering av inkommet material har gjorts av SCB. Den viktigaste insatsen för kvaliteten har uppgiftslämnarna bidragit genom ett omsorgsfullt uppgiftslämnande. I bilaga 1 ger SCB en utförlig kvalitetsredovisning av statistiken.

4. NÅGRA RESULTAT

BARNOMSORG

Nya förutsättningar för jämförelser

Kommunerna är sedan 1995 skyldiga att tillhandahålla barnomsorg i form av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för barn i åldern 1–12 år i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete och studier eller barnets eget behov. Förskoleverksamhet vänder sig till barn som inte börjat skolan och bedrivs i form av förskola, familjedaghem och öppen förskola. Skolbarnsomsorg vänder sig till barn som börjat skolan och omfattar fritidshem, familjedaghem och öppen fritidsverksamhet.

Under 1998 har flera förändringar ägt rum inom barnomsorgen som påverkar möjligheterna att göra jämförelser mellan 1998 års statistik och tidigare års.

- Bestämmelserna om barnomsorgen flyttades den 1 januari 1998

över från socialtjänstlagen till skollagen. Samtidigt ersattes kommunernas skyldighet att erbjuda sexåringar förskola under minst 525 timmar med en skyldighet att tillhandahålla plats i den nya frivilliga skolformen förskoleklass.

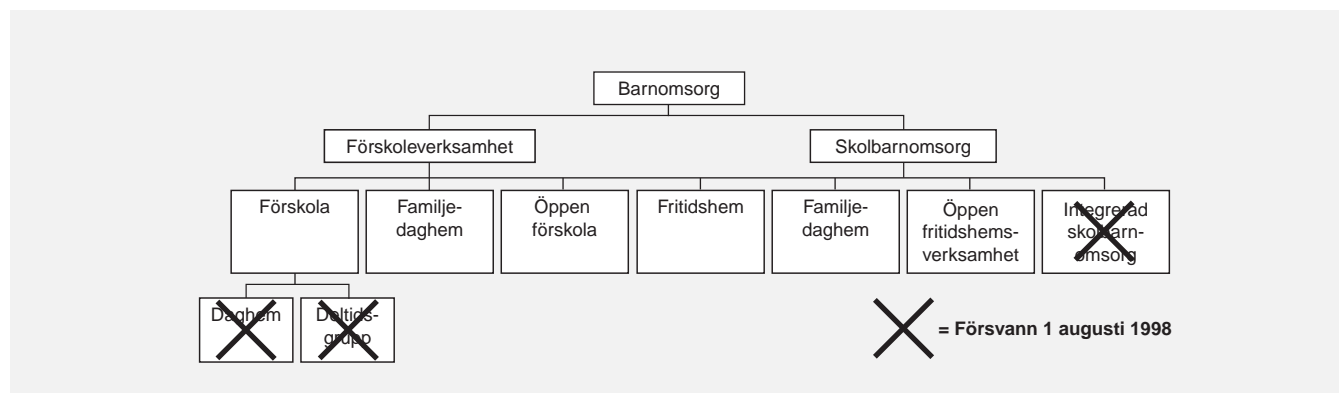
- Fram till och med juli 1998 betecknade daghem och deltidsgrupp två olika organisationsformer av förskolan i lagstiftningen. Den 1 augusti 1998 utgick dessa två begrepp från skollagen och kvar blev den enhetliga beteckningen förskola. Begreppet integrerad skolbarnsomsorg ersattes på motsvarande sätt med fritidshem.

Förändringarna innebär att förskolan från och med 1998 huvudsakligen tar emot barn i åldern 1–5 år i stället för som tidigare barn i åldern 1–6 år. Sexåringarna har i stort sett helt försvunnit från förskolan och går i stället i förskoleklass som tillhör skolan. Samtidigt tar fritidshemmen emot allt fler sexåringar.

Barn i förskoleklass som behöver heldagsomsorg går i allmänhet i någon form av skolbarnsomsorg, vanligen i fritidshem. Sexåringar i fritidshem är dock inte något nytt. Antalet har ökat under större delen av 1990-talet.

Från och med 1998 sker dessutom inte längre någon särredovisning av statistiken på verksamhetsformerna daghem och deltidsgrupp. Vid uppgiftsinhämtningen används numera endast benämningen förskola. En ytterligare förändring är att mättdpunkten ändrats. Barnomsorgsstatistiken har samordnats med statistiken på skolans område vilket innebär att mättdpunkten ändrats från december till oktober respektive år.

Sammantaget gör förändringarna att 1998 års uppgifter om förskolan inte utan vidare kan jämföras med tidigare års uppgifter om daghem och deltidsgrupp. Även för fritidshem bör jämförelser med tidigare år göras med viss försiktighet.

Figur 1: Barnomsorgens olika verksamheter

¹⁾ Uppgifter om elever och personal mm i förskoleklass redovisas i avsnittet Förskoleklass

Antal inskrivna barn i barnomsorgen

I oktober 1998 var totalt 721 200 barn inskrivna i barnomsorgen, dvs. i förskola, familjedaghem och fritidshem. Det är en minskning sedan 1997 med 31 000 barn, eller med drygt 4 procent. Det är första gången sedan 1960-talet, då den stora utbyggnaden av barnomsorgen började, som antalet barn inskrivna i barnomsorgen minskat. Minskningen tillfaller helt förskolan och familjedaghemmen. Barnantalet i fritidshemmen fortsätter däremot att öka. Förändringarna beror på att sexåringarna har lämnat förskolan för att i stället gå i skolformen förskoleklass och fritidshem.

Fram till och med 1997 ingick den s.k. sexårsverksamheten i barnomsorgsstatistiken. Många barn kombinerade sexårsverksamheten med någon annan barnomsorgsform, som familjedaghem eller fritidshem. Motsvarigheten till de barn som endast gick i sexårsgrupp, kan sägas ha försvunnit från barnomsorgen. År 1997 utgjorde de omkring 27 000 barn. De sjunkande födelse-talen är en annan förklaring till ett minskat antal barn i förskolor och familjedaghem. Till exempel minskade antalet 1–5-åringar i befolkningen från 551 800 barn till 519 400 barn mellan åren 1997 och 1998, en minskning med närmare sex procent.

Andelen inskrivna av samtliga barn har ökat trots att antalet minskat. Sammantaget var 73 procent av alla barn 1–5 år inskrivna i förskolor och familjedaghem 1998 jämfört med 72 procent året innan. Bland 6-åringarna har andelen inskrivna i förskolan minskat. Föregående år var hälften av alla 6-åringar inskrivna i daghem och deltidsgrupp jämfört med 14 procent 1998. Andelen inskrivna 6-åringar i familjedaghem har också minskat från sju till sex procent. Andelen inskrivna 6-åringar i fritidshem har däremot ökat från 41 till 53 procent. Av 7–9-åringarna var 60 procent inskrivna i fritidshem och familjedaghem 1998 (56 procent 1997) medan motsva-

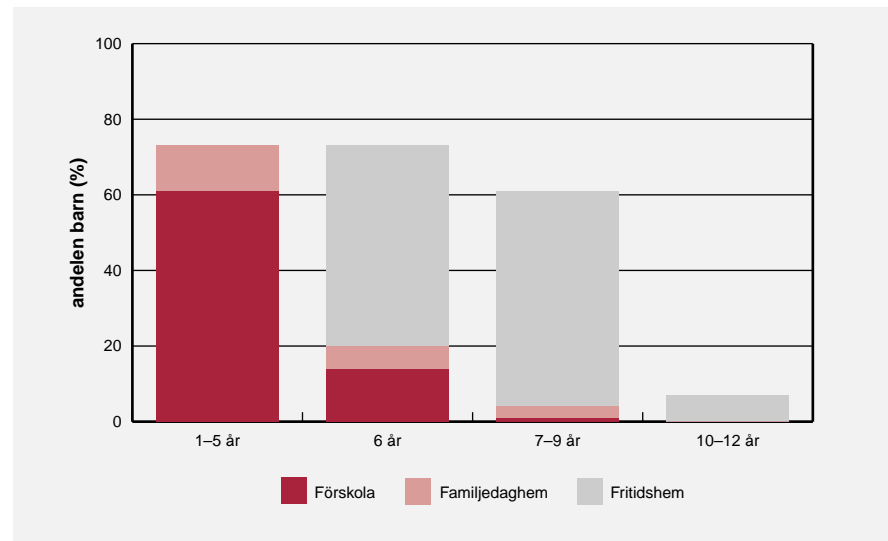

Diagram 1: Andel barn (%) i olika åldersgrupper som är inskrivna i barnomsorgen 1998

rande andel för barn i åldern 10–12 år var 7 procent (6 procent 1997).

Den högsta andelen barn i barnomsorg finns i storstadsområden. I förortskommunerna var till exempel 59 procent av alla barn i åldern 1–12 år inskrivna 1998. I glesbygdskommuner och landsbygdskommuner var andelarna lägst, 46 procent.

Ökad andel barn i förskolan

I oktober 1998 var 338 200 barn inskrivna i förskolan. Det motsvarar 61 procent av alla barn i åldern 1–5 år vilket är en något högre andel än 1997 då 59 procent av 1–5-åringarna gick i förskola. År 1997 omfattade förskolan verksamhetsformerna daghem och deltidsgrupp. I deltidsgруппerna gick framför allt sex-åringar. Trots att denna verksamhetsform i princip ersatts av skolformen förskoleklass fanns 1998 närmare 18 000 sexåringar kvar i förskolan. Det motsvarar 14 procent av åldersgruppen.

Högst andel 1–5-åringar i förskolan har kommungruppen storstäder, förortskommuner och större städer (69, 64 respektive 66 procent). Andelen är lägst i landsbygdskommuner och gruppen övriga mindre kommuner (46 respektive 49 procent). Danderyd har högst andel inskrivna barn i landet med 79 pro-

cent av 1–5-åringarna i förskola. Lägst andel har Ydre med 15 procent.

Nästan 17 barn per förskolegrupp

År 1998 gick det i genomsnitt 16,6 barn per grupp i förskolan. Det är något lägre än den genomsnittliga gruppstorleken i daghem 1997 som var 16,9. Skillnaden kan sammanhänga med att barnen i förskolan genomsnittligt är yngre än barnen i daghemmen året innan. År 1997 ingick även sexåringar i grupperna. I allmänhet är barngrupperna något större där äldre barn ingår, än i grupper där yngre barn finns.

Varannan förskolegrupp hade minst 18 barn 1998. I de flesta kommuner låg andelen i intervallet 40–60 procent. Det var ingen större skillnad mellan kommungrupperna. Industrikommunerna och kommungruppen större övriga kommuner hade högst andel med 57 procent och glesbygdskommunerna hade lägst andel med 40 procent.

Av de yngsta barnen 0–3 år gick 92 procent i grupper med minst 16 barn. Det är ingen skillnad jämfört med motsvarande andel för daghemmen 1997 men det är en högre andel än 1995 då 58 procent av de yngsta daghemsbarnen gick i grup-

per med minst 16 barn. I tolv kommuner gick alla barn i åldern 0–3 år i grupper med 16 barn eller fler. I de flesta kommuner låg andelen i intervallet 60–80 procent.

Antal barn per årsarbetare i förskola – personaltäthet

I detta avsnitt uttrycks personaltäthet som antal barn per årsarbetare. För förskoleklass och övriga skolformer uttrycks personaltäthet på ett annat sätt – som antal årsarbetare per 100 elever.

Kommunal förskola

År 1998 fanns i genomsnitt 5,6 barn per årsarbetare i kommunal förskola. Personaltätheten har därmed ökat något jämfört med föregående år då det fanns 5,7 barn per årsarbetare. Variationerna mellan olika kommungrupper är inte så stora – däremot finns betydande variationer mellan olika kommuner. Högst personaltäthet har Täby med 3,8 inskrivna barn per årsarbetare, Lägst personaltäthet har Haninge med 8,4 barn per årsarbetare.

Andelen årsarbetare i förskolan med pedagogisk högskoleutbildning uppgick 1998 till 54 procent vilket i stort sett är samma andel som i daghem 1997. Andelarna skiljer sig inte nämnvärt åt mellan olika kommungrupper men det finns dock betydande skillnader mellan enskilda kommuner. Högst andel årsarbetare med pedagogisk högskoleutbildning har Ovanåker med 92 procent. Ydre har lägst andel med 16 procent.

Enskild förskola

Det finns i genomsnitt 5,7 barn per årsarbetare i enskilda förskolor vilket är detsamma som i kommunala förskolor. Om man jämför personaltätheten i olika kommungrupper finner man att skillnaderna är små men däremot finns det betydande skillnader mellan enskilda kommuner. Den högsta personaltätheten i enskild förskola finns i Arjeplog med 2,9 barn per årsarbetare. Lägst personaltäthet i enskild

förskola finns i Vara med 9,1 barn per årsarbetare. Andelen personal i enskild förskola med pedagogisk högskoleutbildning är 55 procent.

Färre barn i familjedaghem

Antalet barn i familjedaghem har minskat under hela 1990-talet och fortsätter att minska. I oktober 1998 var knappt 82 000 barn inskrivna, jämfört med 95 800 året innan. Det motsvarar en minskning med 14 procent. Sedan 1990, då 156 000 barn var inskrivna, har antalet i det närmaste halverats. Tolv procent av alla barn i åldern 1–5 år och fyra procent i åldersgruppen 6–9 år fanns i familjedaghem 1998.

Familjedaghemmen tar framför allt emot yngre barn. En hög andel, 40 procent, av de inskrivna barnen var tre år eller yngre 1998. Färre än en procent var i åldern 10–12 år.

Andelen barn i familjedaghem är högst i landsbygdskommuner där 20 procent av alla 1–5-åringar var inskrivna 1998. I storstäderna var motsvarande andel endast 6 procent. I Eda, Ydre och på Gotland går mer än var tredje 1–5-åring i familjedaghem, medan Hudiksvall och Åsele i stort sett saknar sådan verksamhet.

Det genomsnittliga antalet barn per familjedaghem uppgick till 5,6 barn 1998 vilket i stort sett är detsamma som 1997. Andelen familjedaghem med åtta barn eller fler har dock minskat, från 27 procent 1997 till 23 procent 1998. I de flesta kommuner låg andelen under 20 procent. Det är ingen större skillnad mellan kommungrupperna. De tre storstäderna avviker dock genom att endast 11 procent av familjedaghemmen hade åtta barn eller fler. Landsbygdskommunerna hade den högsta andelen med 32 procent.

Antalet dagbarnvårdare har minskat från 16 700 år 1997 till 14 600 år 1998. Flertalet dagbarnvårdare, drygt 70 procent, har utbildning för arbete med barn. Både 1997 och 1998 var andelen med utbildning lägst i glesbygdskommunerna (48

procent) och högst i förortskommunerna (79 procent).

Rekordmånga barn i fritidshem

Antalet inskrivna barn i fritidshem har ökat kraftigt under 1990-talet och ökningen fortsätter. År 1998 fanns nästan 300 000 barn i fritidshemmen, en ökning med 36 000 barn eller 14 procent jämfört med 1997. Sedan 1990, då 108 600 barn var inskrivna, har antalet barn i fritidshem nästan tredubblats.

Det är framför allt sexåringarna som har blivit fler i fritidshemmen. Andelen inskrivna barn i åldern 6–9 år ökade från 50 till 56 procent mellan åren 1997 och 1998. I åldersgruppen 10–12 år var andelen inskrivna barn oförändrad, sju procent.

Andelen barn i fritidshem är högre i kommungruppen storstäder, förortskommuner och större städer än i övriga kommungrupper. Mönstret är således detsamma som för förskolan. År 1998 var 63 procent av storstadskommunernas barn i åldern 6–9 år inskrivna i fritidshem jämfört med glesbygdskommuner där andelen var 41 procent.

Antalet barn per årsarbetare i fritidshemmen fortsätter att öka. År 1998 gick det i genomsnitt 15,4 barn per årsarbetare jämfört med 12,4 barn året innan. Sedan 1990 har antalet nästan fördubblats (8,3 barn per årsarbetare 1990).

Andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleutbildning har minskat något mellan 1997 och 1998, från 70 till 68 procent. Andelen högskoleutbildade är betydligt högre i fritidshemmen än i förskolan.

Ovanligt med modersmålsstöd

År 1998 hade cirka 5 500 barn i förskola modersmålsstöd. Det motsvarar cirka 1,5 procent av alla inskrivna barn i åldern 1–5 år. Andelen är högst i storstäderna och vissa förortskommuner samt i några kommuner i gränstrakterna till Finland. Till exempel får 33 procent av bar-

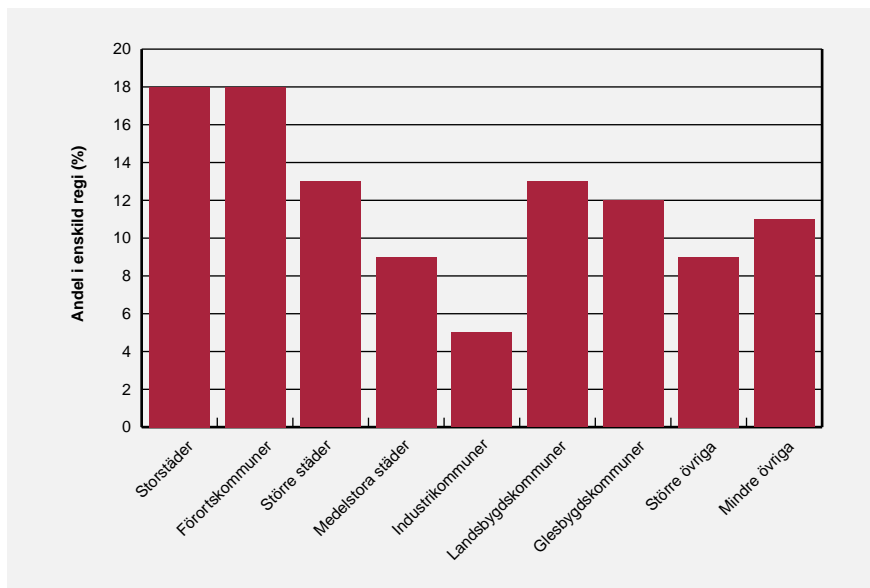

Diagram 2: Andel barnomsorg (%) i enskild regi per kommungrupp 1998

nen i Pajala modersmålsstöd och 15 procent av barnen i Botkyrka.

Enskild barnomsorg vanligast i storstadsområdena

Barnomsorg i enskild regi, dvs. i verksamhet som drivs av annan huvudman än kommunen, har blivit vanligare under 1990-talet. Totalt fanns nio procent av alla barn i barnomsorgen i enskilda verksamheter 1998. Förskolan är den verksamhet där störst andel barn, 13 procent, går i enskild regi. För fritidshemmen är andelen fem procent. Andelarna var desamma föregående år.

Enskild barnomsorg är betydligt vanligare i storstäder och förortskommuner än i övriga kommungrupper. År 1998 fanns till exempel 18 procent av storstädernas och förortskommunernas barn, inskrivna i förskolan, i enskilda förskolor medan andelen endast var fem procent i industri kommuner.

Spridningen mellan olika kommuner är stor. I var fjärde kommun fanns inga förskolor i enskild regi medan det fanns ett fyrtiotal kommuner, främst förortskommuner men även glesbygdskommuner, med över 20 procent av barnen i enskild regi. Högst andelar hade Ta-

num och Täby där 48 respektive 45 procent av de inskrivna barnen gick i enskild förskola.

Varannan kommun saknade enskilda fritidshem 1998. I ett trettio-tal kommuner gick mer än tio procent av fritidshemsbarnen i ett enskilt fritidshem.

Öppna verksamheter läggs ner

År 1998 fanns 928 öppna förskolor vilket är en minskning med sju procent sedan 1997. De senaste årens minskning fortsätter således. Under 1990-talet har cirka 700 öppna förskolor lagts ner. År 1998 har 108 kommuner inte någon öppen förskola alls.

Knappt 600 av de öppna förskolorna har en verksamhet som omfattar minst 10 timmar per vecka. Vanligast är öppna förskolor i storstäderna och de större städerna samt i förortskommunerna.

Drygt var fjärde kommun – 76 stycken – uppgav våren 1998 i Skolverkets uppföljning att de hade öppen fritidsverksamhet riktad till barn i åldern 10–12 år. Andelen har sjunkit. År 1995 uppgav nästan 30 procent av kommunerna (84 kommuner) att de hade sådan verksamhet.

FÖRSKOLEKLASS

Förskoleklass istället för sexårsverksamhet

Genom en förändring av skollagen år 1998 infördes förskoleklassen i det offentliga skolväsendet. Förskoleklassen är en egen skolform för sexåringar som ersätter den tidigare s.k. sexårsverksamheten. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet omfattar numera även förskoleklass. Utbildningen i förskoleklass ska ses som det första steget mot läroplanens mål.

De jämförelsetal om förskoleklass, som redovisas i denna rapport, har sitt ursprung från den första statistikinsamling som genomförts om denna nya skolform. I och med att förskoleklassen på många håll är integrerad såväl personal- som lokalmässigt med grundskola och ibland även med förskola eller fritidshem har uppgiftslämnarna tvingats göra skattningar och schablonmässiga fördelningar av olika mått. Uppgiftslämnarna är många och det är rimligt att anta att deras skattningar och fördelningar genomförts på olika sätt. Vissa resultat bör därför tolkas med försiktighet. Det finns variationer i olika jämförelsetal som är mycket stora och vi har inte ännu haft möjlighet att genomföra fördjupade analyser av dessa.

Nio av tio sexåringar går i förskoleklass

Läsåret 1998/99 går 113 910 barn i förskoleklass. Skolformen är frivillig och omfattas inte av skolplikt men 91 procent av sexåringarna går ändå i förskoleklass. Det bör noteras att 14 procent av landets sexåringar har redovisats som inskrivna i förskola. Detta tyder på att många sexåringar kan vara inskrivna både i förskoleklass och i förskola, något som egentligen inte är möjligt enligt skollagen. Några kommuner har i uppgiftsinsamlingen redovisat att man inte har några elever i förskoleklass. Vid kontakt med några

Utan oskäligt dröjsmål? Rapport från Skolverket september 1998

av dessa kommuner har man uppgivit att skolformen förskoleklass inte finns i kommunen.

Två procent av eleverna var femåringar, dvs. födda år 1993. I nio kommuner är mer än tio procent av eleverna femåringar. Den högsta andelen femåringar fanns i Haninge kommun, 30 procent. Tre procent av eleverna gick i förskoleklass hos enskild anordnare. Den högsta andelen fanns i Lidingö kommun, 24 procent.

Förskoleklassen delar vanligen lokal med grundskolan

Ungefär 85 procent av eleverna går i förskoleklass som är lokalmässigt förlagd till grundskolans lokaler. I 153 kommuner är samtliga förskoleklassers lokaler förlagda till grundskolans lokaler medan en kommun har alla sin förskoleklasser förlagd till friliggande förskola och en kommun har sin förskoleklass förlagd till fritidshem.

Nästan 15 procent av personalen saknar pedagogisk högskoleutbildning

Den 15 oktober år 1998 fanns totalt 8 534 årsarbetare i förskoleklass. Ungefär 3,5 procent av dessa (291 årsarbetare) arbetade i förskoleklass hos enskild anordnare. Den pedagogiska utbildningsnivån är något högre i kommunal förskoleklass än vad den är i förskoleklass hos enskild anordnare. Drygt 85 procent av årsarbetarna i kommunal förskoleklass har pedagogisk högskoleutbildning. I enskild förskoleklass har 82 procent av årsarbetarna pedagogisk högskoleutbildning. Om man jämför andelen personal i kommunal förskoleklass med pedagogisk högskoleutbildning i olika kommungrupper finner man att den högsta utbildningsnivån finns i medelstora och större städer. Den lägsta utbildningsnivån har personalen i storstäder och i förortskommuner. Vad gäller storstäder är variationerna mellan Göteborg och Stockholm värda att notera. I Göteborg har 84 procent av personalen förskollärarytbildning

medan motsvarande andel i Stockholm är 53 procent.

Personaltätheten i enskild förskoleklass är högre än vad den är i kommunal förskoleklass. Det finns 9,7 årsarbetare per 100 elever i enskild förskoleklass medan det finns 7,7 årsarbetare per 100 elever i kommunal förskoleklass. Glesbygdskommuner har högst personaltäthet – 9,9 årsarbetare per 100 elever.

GRUNDSKOLAN

Mer än en miljon elever i grundskolan

Läsåret 1998/99 går drygt 1 010 000 elever i grundskolan vilket motsvarar en ökning med drygt 2,6 procent jämfört med föregående läsår. Antalet elever i svensk grundskola är därmed det högsta sedan läsåret 1980/81. Elevantalet i den kommunala grundskolan är drygt 979 000, vilket motsvarar en ökning med 2,3 procent jämfört med föregående läsår.

En liten men snabbt växande andel elever går i fristående skolor

Knappt 31 000 elever går detta läsår i fristående skolor. Antalet elever i fristående skolor ökade med 13,9 procent jämfört med föregående läsår. Som en jämförelse kan nämnas att det fanns ca 13 500 elever i fristående skolor läsåret 1993/94.

Andelen elever i fristående skolor är låg – ca 3,0 procent av grundskolans samtliga elever – men den har successivt ökat under 1990-talet. Föregående läsår gick 2,7 procent av grundskolans elever i fristående skolor.

Bland kommungrupperna har storstäderna den högsta andelen elever i fristående skolor – 7,5 procent. Det finns dock betydande skillnader mellan storstäderna. I Göteborg går 10,1 procent av grundskolebarnen i fristående skola. Motsvarande andel i Malmö är 4,0 procent. Högst andel elever i fristående sko-

lor har Lidingö kommun med 14,6 procent.

Sexåringar i årskurs 1

I början av 1990-talet infördes en möjlighet för sexåringar att börja i årskurs 1. Andelen sexåringar i årskurs 1 är detta läsår 5,8 procent. I de kommunala skolorna var 5,3 procent av eleverna i årskurs 1 sex år, medan andelen i fristående skolor var betydligt högre, nästan 19 procent. De senaste åren har andelen sexåringar i årskurs 1 minskat i såväl kommunal- som fristående skola. Minskningen bör ses i ljuset av att den nya skolformen förskoleklass införts från och med detta läsår. Förskoleklassen ersätter den tidigare s.k. sexårsverksamheten och är på många håll i hög grad integrerad med grundskolans första årskurser. Integrationen innebär bl.a. att den praktiska betydelsen av en formell inskrivning i grundskolan minskar. En skoldag för en sexåring i förskoleklass behöver inte innehållsmässigt skilja sig särskilt mycket från en skoldag för en sexåring i grundskolans årskurs 1.

I det stora flertalet kommuner är andelen sexåringar i årskurs 1 mycket låg men däremot är spridningen mellan kommuner stor. I fem kommuner är hälften eller fler av eleverna i årskurs 1 sexåringar. Dessa kommuner är Östersund, Skövde, Skara, Vimmerby och Skurup som har den högsta andelen 6-åringar i årskurs 1 med 94 procent.

När börjar man läsa engelska?

Efter införandet av den nya läroplanen för grundskolan (Lpo 94) har allt fler elever börjar läsa engelska redan i årskurs 1. Läsåret 1998/99 fick 32 procent av eleverna i årskurs 1 undervisning i engelska. I de fristående skolorna får hälften av eleverna i årskurs 1 undervisning i engelska. Det är dock stor skillnad mellan fristående skolor med olika inriktning.

Det finns även stora skillnader mellan olika kommungrupper. I förortskommunerna har 41 procent av

eleverna i årskurs 1 börjat läsa engelska mot 18 procent i industrikommunerna. Skillnaderna mellan landets tre storstäder är också påtagliga. I Stockholm började 48 procent av eleverna i årskurs 1 läsa engelska medan andelarna i Göteborg och Malmö var 7 respektive 8 procent.

Val av språk

I allt fler kommuner gör eleverna sitt språkval redan i årskurs 6. Det finns också skolor i några enstaka kommuner där valet görs redan i årskurs 5. För tre år sedan, dvs. läsåret 1995/96, var det 76 kommuner som införde B-språk först i årskurs 7. Under detta läsår fanns endast 50 kommuner som införde B-språk i årskurs 7. Även här finns tydliga skillnader mellan olika kommungrupper. I relativt många industri- och landsbygdskommuner inför man ett B-språk först i årskurs 7.

Elever som gör ett språkval kan välja mellan att läsa ett B-språk eller ett alternativ till B-språk (modersmål, svenska som andraspråk, svenska, engelska eller teckenspråk). Av de elever i årskurserna 1–8 som gjort ett språkval läser 76 procent ett B-språk. Det är stora variationer mellan olika kommuner. Den högsta andelen har Torsås kommun med 95 procent av eleverna som läser ett B-språk medan Norsjö kommun har den lägsta andelen, 46 procent. I de fristående skolorna läser 89 procent av eleverna B-språk.

De som väljer att läsa tyska är fler än de som väljer franska. Knappt 40 procent av eleverna i årskurs 9 läser tyska medan 19 procent läser franska. Motsvarande andelar var 41 respektive 18 procent. läsåret 1997/98.

Elever med modersmålsundervisning

Andelen elever berättigade till modersmålsundervisning läsåret 1997/98 var 11,6 procent. Alla berättigade deltar inte i modersmålsundervisning. Drygt hälften (55 procent) av de som är berättigade till modersmålsundervisning deltar. Vad gäller undervisning i svenska

som andra-språk deltar 5,7 procent av grundskoleeleverna vilket är en minskning jämfört med föregående läsår då 6,1 procent av eleverna deltog.

Drygt 60 procent av eleverna i modersmålsundervisning i den kommunala grundskolan deltar i undervisning utanför timplanebunden tid. Variationen mellan kommuner är dock mycket stor.

De befolkningsmässigt större kommunerna har genomgående i högre grad modersmålsundervisningen utanför timplanebunden tid. Det finns dock inget samband mellan andelen av de berättigade eleverna som deltar i modersmålsundervisning och om undervisningen är inom timplanebunden tid eller ej.

Knappt 6 procent av grundskolans elever läser svenska som andra-språk. Variationerna mellan kommungrupper och mellan enskilda kommuner är stora. I storstäder läser drygt 18 procent av eleverna svenska som andraspråk, motsvarande andel i glesbygdskommuner är 0,6 procent. Var fjärde (24,6 procent) elev i Botkyrka läser svenska som andraspråk.

Läsåret 1998/99 finns 1 521 asylsökande elever i grundskolan vilket är en liten ökning jämfört med föregående läsår då 1 490 elever var asylsökande.

Antal barn per lärare – lärartäthet

Läsåret 1998/99 finns 7,6 lärare per 100 elever vilket i stort sett är oförändrat jämfört med föregående läsår. Motsvarande andel var då 7,5 lärare per 100 elever. I kommunala skolor är lärartätheten lägre än i fristående skolor men skillnaden har dock minskat.

Lärartätheten i kommunala grundskolor är oförändrad vilket innebär 7,5 lärare per 100 elever.

Antalet tjänstgörande lärare uttryckt i heltidstjänster i kommunala grundskolor har ökat med drygt 1 800 lärare eller 2,6 procent jämfört med hösten 1997. Antalet

elever har samtidigt ökat med ca 22 300 eller 2,3 procent. I fristående grundskolor är lärartätheten 7,8 lärare per 100 elever vilket innebär en minskning jämfört med läsåret 1997/98 då det fanns 8,0 lärare per 100 elever.

I mer än hälften (fem av nio) av kommungrupperna är lärartätheten oförändrad och i tre kommungrupper har den minskat något med 0,1 lärare per 100 elever. Lärartätheten har ökat i storstäderna, bl.a. i Malmö och Stockholm. I de fristående skolorna har lärartätheten minskat något. Det finns betydande skillnader mellan enskilda kommuner. Högsta lärartätheten har Pajala med 10,6 lärare per 100 elever. Den lägsta lärartätheten finns i Österåker med 6,2 lärare per 100 elever.

Även om lärartätheten minskat jämfört med den nivå som rådde i början av 1990-talet behöver det inte betyda att det i dag finns färre vuxna i skolan. Förskoleklass, grundskola och fritidshem integreras i allt större utsträckning. Ofta sker detta i skolans lokaler. Detta innebär att "nya" yrkeskategorier kommer in i skolan, exempelvis fritidspedagoger och förskollärare. Tyvärr medger inte nuvarande system för statistikinsamling att vi får fullständiga uppgifter om de nya kategorierna i skolan. Skolverket bedriver för närvarande ett utvecklingsarbete som bl.a. syftar till att vi i framtiden ska få bättre kunskap om den personal som finns i skolan.

I den kommunala grundskolan har andelen lärare med pedagogisk utbildning minskat från 92 till 89 procent mellan läsåren 1997/98 och 1998/99. Minskningen är två-fyra procentenheter för samtliga kommungrupper. I 21 kommuner har andelen lärare med pedagogisk utbildning ökat något och i ytterligare 18 är andelen oförändrad. Andelen pedagogiskt utbildade lärare varierar mellan 86 och 91 procent i olika kommungrupper. Den högsta andelen finns i större och medelstora städer. I Arjeplog och Gnesta är andelen pedagogiskt utbildade lärare mindre än 75 procent. Nästan samt-

liga lärare i Storuman (99 procent) är pedagogiskt utbildade. Andelen lärare med pedagogisk utbildning är oförändrad i de fristående skolorna, 64 procent.

Andelen lärare med tillsvidareanställning har, i den kommunala grundskolan, minskat från 87 till 84 procent sedan föregående läsår.

Nytt betygssystem i grundskolan

I juni 1998 fick eleverna i årskurs 9 för första gången slutbetyg enligt det nya kunskapsrelaterade betygssystemet. Slutbetyg sätts utifrån de mål som eleverna enligt kursplanerna ska ha uppnått i ämnena i slutet av det nionde skolåret och med hjälp av de betygskriterier som har fastställts.

Inför urvalet till gymnasieskolan beräknas elevernas meritvärde. Meritvärdet utgörs av summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen i elevens slutbetyg. Betygsvärdet för betyget godkänd är 10, väl godkänd 15 och mycket väl godkänd 20. Det högsta möjliga meritvärdet för de 16 bästa betygen i ett slutbetyg blir således 320. Meritvärdet går inte att jämföra med de tidigare relativa betygen. I följande resultatredovisning har det genomsnittliga meritvärdet i kommunen beräknats för de elever som fått betyg i minst ett ämne.

Det genomsnittliga meritvärdet var 201,2 vid slutet av läsåret 1997/98. Eleverna i de fristående grundskolor, som tillämpar samma betygssystem som de kommunala, har ett högre genomsnittligt meritvärde, 224,2 än eleverna i de kommunala, 200,8. Högst genomsnittligt meritvärde har eleverna i kommungrupperna förortskommuner och större städer (202,4). Spridningen i genomsnittligt meritvärde mellan kommunerna är stor. Det högsta genomsnittliga meritvärdet har eleverna i Danderyd (236,4) och det lägsta har eleverna i Ragunda (172,2).

Flickor har betydligt bättre betyg än pojkar

Flickor har över tid haft betydligt högre medelbetyg med det gamla relativa betygssystemet än pojkar. Detta mönster kvarstår med det nya kunskapsrelaterade betygssystemet. Flickors genomsnittliga meritvärde i den kommunala skolan är 211,6 och pojkars 190,5. Den största skillnaden i genomsnittligt meritvärde mellan flickor och pojkar finns i gruppen glesbygdskommuner, där skillnaden är 25,2. Minst skillnad är det i gruppen storstäder, 18,8. Fem av landets kommuner redovisar ett högre genomsnittligt meritvärde för pojkar än för flickor, Bjurholm, Bollebygd, Sunne, Tomelilla och Åstorp. Den största skillnaden mellan pojkars och flickors genomsnittliga meritvärde till flickors fördel återfinns i Lekeberg och Jokkmokk (båda drygt 64) och den största till pojkars fördel i Bjurholm (39,7).

Skillnaderna i genomsnittligt meritvärde mellan pojkar och flickor är något mindre i fristående skolor än vad den är i de kommunala – 18,1 respektive 21,1.

Var femte elev når inte kunskapsmålen

Drygt sju procent av eleverna i landet nådde inte kunskapsmålen i ett ämne och 13 procent nådde inte målen i två eller fler ämnen. Detta innebär att totalt drygt 20 procent av eleverna inte nådde kunskapsmålen i grundskolan.

I hälften av landets 288 kommuner var det färre än 7 procent av eleverna som inte nådde målen i ett ämne. Den minsta andelen återfinns i Färgelanda och Ragunda, 1,0 procent, och den största i Vännäs, 17,9 procent.

I kommungrupperna storstäder och förortskommuner var andelen elever som inte nådde målen i två eller fler ämnen störst. Vi ser ett mönster där kommunernas folkmängd har ett positivt samband med andelen elever med flera saknade betyg, vilket förmodligen har med befolkningssammansättning

en att göra. I 33 kommuner var det en femtedel eller fler av eleverna som inte nådde målen i två eller fler ämnen. Ockelbo har högst andel elever som saknar betyg i två eller fler ämnen – drygt 36 procent. I tre kommuner, Arjeplog, Dorotea och Ydre, saknade inte någon elev betyg i två eller fler ämnen.

Behörighetskrav för gymnasieskolan

För att en elev ska vara behörig att söka till gymnasieskolans nationella och specialutformade program krävs minst betyget godkänt i ämnena svenska/svenska som andra språk, engelska och matematik. I landet som helhet var det 91,4 procent av eleverna som uppnådde denna behörighet. I två kommuner, Arjeplog och Bjurholm, var samtliga elever behöriga att söka till gymnasieskolan. Bengtsfors hade lägst andel behöriga elever – drygt 70 procent.

Övergången till individuella programmet har ökat betydligt

Hösten 1998 gick 97 procent av de elever som lämnade grundskolan vårterminen 1998 i gymnasieskolan. Det är i stort sett samma andel som under de fyra närmast föregående åren. Tjugoen kommuner hade en övergångsfrekvens om 100 procent inklusive det individuella programmet, föregående läsår var motsvarande kommunantal 23. I två kommuner är övergångsfrekvensen under 90 procent, Haparanda och Häbo.

Om det individuella programmet räknas bort var övergångsfrekvensen 89 procent. I så många som sjuttio kommuner är det mer än tio procent av avgångseleverna från årskurs 9 som återfinns på det individuella programmet hösten 1998. Året innan var det endast åtta kommuner som hade tio procent eller fler av eleverna på det individuella programmet. Den stora skillnaden mellan åren beror på de nya behörighetskraven. Kommunerna Botkyrka, Finspång, Hultsfred, Lekeberg, Ragunda och Svalöv hade alla

16 procent eller fler elever som började på ett individuellt program. Två kommuner, Dorotea och Ydre, hade inga elever på det individuella programmet.

SÄRSKOLAN OCH SÄRVUX

Antalet elever inom särskolan och särsvux fortsätter öka

Under hela 1990-talet har antalet elever inom särskolan ökat konstant. Läsåret 1998/99 omfattade särskolan totalt 16 095 elever, vilket är en ökning med drygt 4 000 elever eller 35 procent sedan läsåret

1992/93. Vid en jämförelse med grund- och gymnasieskolan under samma period visar det sig att elevantalet ökat med 14 procent inom grundskolan medan gymnasieskolans elevantal varit oförändrat.

Av eleverna i särskolan gick 11 585 i den obligatoriska särskolan och 4 510 i gymnasiesärskolan läsåret 1998/99. Den obligatoriska särskolan delas in i grundsärskola, med 7 831 elever och träningskola, med 3 754 elever. Antalet elever har ökat i alla former av särskola men inom grundsärskolan har den kraftigaste ökningen ägt rum.

Elevantalet i den obligatoriska särskolan ökade med åtta procent se-

dan föregående läsår. Motsvarande ökning var knappt tre procent i grundskolan. Av alla elever i grundskoleålder gick drygt en procent i särskolan. Sedan föregående läsår ökade elevantalet i grundsärskolan med drygt tio procent och träningskolan med fyra procent. Den relativa ökningen är störst i glesbygds-, landsbygds- och förortskommuner.

Medan gymnasieskolan minskar i omfattning, fortsätter gymnasiesärskolans elevantal att öka. Gymnasieskolan minskade mellan läsåren 1997/98 och 1998/99 med 3 793 elever eller drygt en procent. Under samma period ökade antalet elever inom gymnasiesärskolan med drygt fyra procent. Den största relativa ökningen har skett i mindre övriga kommuner och i glesbygdskommuner. Av alla elever i gymnasieskoleåldern gick 1,5 procent i gymnasiesärskola.

Särskolans kraftigt ökande elevantal kan ha ett flertal olika orsaker. I en av Skolverkets rapporter från våren 1998 avseende den obligatoriska särskolan framkom bland annat att elevökningen kan bero på att särskolan blivit en allt mer accepterad skolform. Kommunaliseringen och därmed den ökade närheten till skolan, har gjort särskoleplacering lättare för elever och föräldrar. I rapporten framgår också att de nya styrdokumenterna inom skolan har medfört att lätt utvecklingsstörda elever inte har samma möjligheter som tidigare att nå grundskolans mål.

Antalet studerande inom särsvux fortsätter att öka kraftigt. Sedan läsåret 1992/93 har elevantalet ökat med 54 procent eller 1 455 elever. Utbildningen av vuxna inom särsvux omfattade 4 137 studerande läsåret 1998/99, vilket är en ökning med 3,5 procent det senaste året. Skolformen svarar därmed för 1,7 procent av den totala vuxenutbildningen.

Elevantalet inom den obligatoriska särskolan har ökat med 40 procent under de senaste sju åren. Relativt störst är ökningen inom grundsärskolan (48 procent). Träningskolan har ökat med 28 procent. Mot-

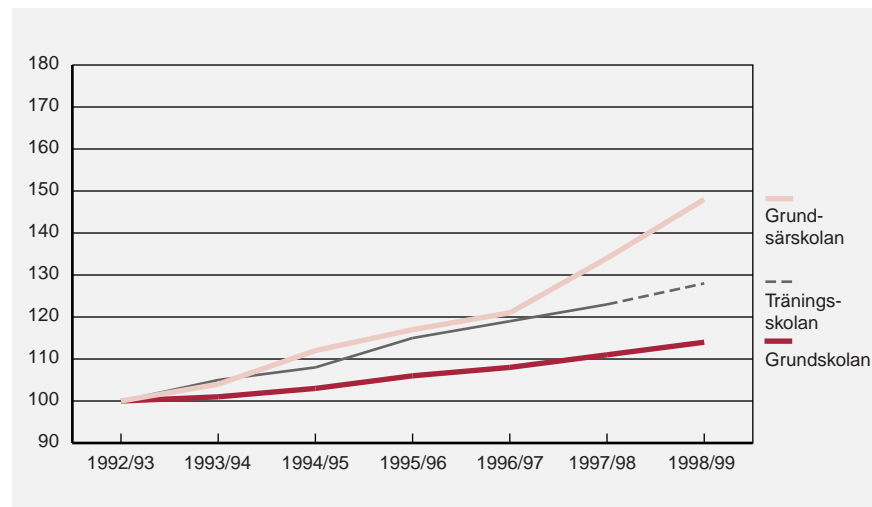

Diagram 3: Elevutvecklingen (%) i grundsärskola, träningskola och grundskolaläsåren 1992/93 – 1998/99

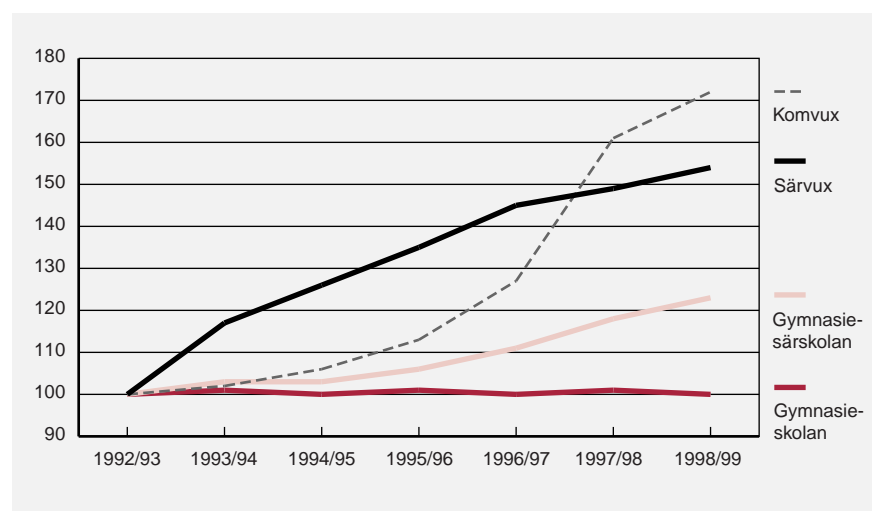

Diagram 4: Elevutvecklingen (%) i gymnasiesärskola, särsvux, gymnasieskolan och komvux. Läsåren 1992/93 – 1998/99.

svarande ökning inom grundskolan var 14 procent.

Ökningen av antal elever är störst inom särsvux och komvux, 54 procent respektive 72 procent. Gymnasiesärskolan har ökat med 23 procent under perioden medan inga större förändringar skett inom gymnasieskolan.

Lärartätheten minskar i sarskolan

Antalet hela lärartjänster uppgick hösten 1998 i den obligatoriska sarskolan och gymnasiesarskolan sammanlagt till ca 3 500. Det är en ökning med ca 150 tjänster (fyra procentenheter) från föregående år. Samtidigt har elevantalet ökat med åtta procentenheter. Det betyder att lärartätheten minskat. I den obligatoriska sarskolan har 92 procent av lärarna pedagogisk utbildning vilket är en liten minskning jämfört med året innan. I kommungrupperna varierar andelen från 94 procent i bl.a. större och medelstora städer till 89 procent i bl.a. storstäder och landsbygdskommuner.

GYMNASIESKOLAN

Fler elever i fristående gymnasieskolor

Totalt går 309 100 elever i gymnasieskolan läsåret 1998/99, vilket är 3 800 färre än föregående läsår och ungefär lika många som läsåret 1996/97. Antalet elever inom de fristående skolorna har ökat till knappt 11 000, vilket motsvarar 3,5 procent av alla gymnasieelever. Läsåret 1996/97 var motsvarande andel 2,7 procent. Fristående gymnasieskolor finns främst i storstäder och i förortskommuner där drygt sju procent av samtliga elever går i fristående gymnasieskolor. Den högsta andelen elever i fristående gymnasieskolor har Danderyd med 28 procent av eleverna. I övriga delar av landet är andelen oftast betydligt lägre. I glesbygdskommuner går bara 0,5 procent av gymnasieeleverna i fristående gymnasieskolor.

Fler elever går i hemkommunen

I oktober 1998 gick 75 procent av alla 16-19-åringar i gymnasieskolan, vilket är en minskning med en procentenhet jämfört med året innan. Andelen som gick i gymnasieskolan ökade i en tredjedel av alla kommuner. Ökningarna var dock oftast små.

Med undantag av storstadskommunerna har andelen elever som går i hemkommunens skolor ökat. Mest framträdande är detta i glesbygdskommunerna, där andelen ökat med nära två procentenheter till 41 procent av alla elever som bor i kommunen. Drygt 13 000 elever vilket motsvarar 4,3 procent av alla elever går i landstingskommunala gymnasier. För fem år sedan, läsåret 1994/95, var denna andel 7,9 procent och har minskat stadigt sedan dess. Antalet skolor med landstinget som huvudman har minskat med 20 och verksamheten har i de flesta fall övertagits av en primärkommun. Minskningen beror också på en generell nedgång i elevernas intresse för omvårdnadsprogrammet. Antalet elever som valt omvårdnadsprogrammet har minskat betydligt de senaste åren.

Fler lärare och högre andel utan pedagogisk utbildning

Hösten 1998 fanns nästan 29 000 gymnasielärare (samtliga huvudmän), vilket är en ökning med nästan 500 lärare jämfört med föregående höst. Många arbetar deltid. Om man räknar om alla lärartjänster till heltider motsvarar antalet cirka 23 500 årsarbetare. Antalet årsarbetare per 100 elever i gymnasieskolor med kommun som huvudman var 7,4, vilket är en ökning med 0,3 jämfört med föregående år. Lärartätheten är betydligt större i landstingens skolor (11,4) och något större i fristående skolor (7,6).

Lärartätheten har ökat i alla kommungrupper utom i glesbygdskommuner. Största ökningen har skett i industrikommuner och landsbygdskommuner. Det som framför allt påverkar lärartätheten är elevunderlaget. I storstadskommunerna är an-

talet lärare (heltidstjänster) per 100 elever 6,7, vilket är en ökning med 0,3. I de allra minsta kommunerna är antalet lärare (heltidstjänster) per 100 elever 12,1, vilket är en minskning med 1,1 jämfört med föregående år. En annan betydelsefull faktor är andelen program med yrkesämnen där undervisningsgruppen i regel är mindre än på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammet.

I den kommunala gymnasieskolan har andelen lärare med pedagogisk utbildning fortsatt att minska från 89 procent hösten 1996, 87 procent hösten 1997 och till 84 procent hösten 1998. Minskningen gäller samtliga kommungrupper men är, likasom det föregående året, störst i grupperna glesbygdskommuner och mindre övriga kommuner.

Samhälls- och naturvetenskapsprogrammen lockar fler

För första gången efter gymnasieformens genomförande går fler elever på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapliga programmen (NV/SP) sammanlagt än på övriga nationella program tillsammans. Andelen elever som går på NV/SP har ökat med en procentenhet till 46 procent av alla gymnasieelever, samtidigt som andelen elever på övriga nationella program minskat till 43 procent (minus tre procentenheter). NV/SP är som tidigare populärast i storstäder, förortskommuner och större städer. Högst andel elever på NV/SP har Lidingö med 73 procent. Övriga nationella program är speciellt vanliga bland mindre glesbygdskommuner och landsbygdskommuner, som i Tierp och Bräcke där 65 procent av eleverna gick ett övrigt nationellt program.

Allt fler läser ett specialutformat program. Andelen som läser ett specialutformat program har ökat till 5,1 procent av alla elever. Motsvarande andel var 3,7 procent läsåret 1997/98 och 2,3 procent 1996/97. Även andelen elever på det individuella programmet har ökat och är detta läsår 5,7 procent av alla elever i samtliga årskurser (5,0 procent fö-

regående år och 5,2 procent året dessförinnan). Kravet på minst betyget Godkänd i svenska, matematik och engelska i slutbetyg från grundskolan vid intagningen till nationellt och specialutformat program läsåret 1998/99 har troligen bidragit till ökningen av andelen elever på individuellt program.

Tendensen är i stort sett likadan i samtliga kommungrupper. I mindre övriga kommuner har såväl specialutformat som individuellt program minskat. En stor andel av de elever som bor i storstäderna, närmare nio procent, går ett individuellt program. Programmet var dock vanligast bland eleverna i Haparanda. Där finns tolv procent av gymnasieeleverna på individuellt program vilket är en ökning med drygt sju procentenheter jämfört med föregående år. I Arjeplog har däremot andelen elever på individuellt program minskat från 23,6 till 4,4 procent.

Precis som föregående år är det sex kommuner som inte erbjuder någon gymnasieutbildning alls i egen regi. Ett 40-tal kommuner anordnade endast individuellt program. Tjugo kommuner har gått samman i sju gymnasieförbund, varav ett (Solna/Sundbyberg) är nytt för läsåret.

Färre elever kom in på sitt förstahandsval

Andelen elever som kommer in på sina förstahandsval har minskat de senaste åren. För 1998/99 var andelen 83 procent, en minskning med två procentenheter från året innan. År 1996/97 var andelen hela 86 procent efter att under åren 1993–95 legat mellan 74 och 77 procent. Minskningen är störst bland förorts- och glesbygdskommunerna. Genomsnittet var högst i glesbygdskommunerna med drygt 87 procent intagna på sitt förstahandsval och lägst bland förortskommunerna med 81 procent. Här finns dock en stor spridning mellan de olika kommunerna. Fem kommuner – Bollebygd, Höör, Landskrona, Nordmaling och Svalöv – tillgodosåg elevens första val till mindre än

70 procent, medan över 30 kommuner tog in mer än 90 procent av eleverna på deras förstahandsval.

Färre fortsätter på samma program år 2

Andelen elever som avbrutit gymnasieskolan eller gjort studieuppehåll mellan år 1 och 2 har ökat till fem procent, efter att de senaste tre åren varit fyra procent. Andelen som bytt studieväg mellan år 1 och 2 har också ökat med en procentenhet och är nu tio procent. Det är endast i glesbygdskommuner som avbrott/uppehåll och byten minskat. Ökningen har framför allt skett i storstäderna, från fem till åtta procent. Även vad gäller byte av studieväg mellan år 1 och 2 var ökningen störst i storstäderna.

Allt färre fullföljer inom fyra år

Andelen elever som fullföljt linje/program inom fyra år har fortsatt att minska. Av de som började år 1 hösten 1994 har slut- eller avgångsbetyg endast inrapporterats för 74 procent efter fyra år. Motsvarande andel var 80 respektive 86 procent för de som började hösten 1993 respektive 1992.

Den stora minskningen beror på flera faktorer. Andelen elever på individuellt program ökade från 4,7 procent av eleverna i årskurs 1 år 1992 till 12,2 procent i årskurs 1 år 1994. Elever på individuellt program fullföljer ett program inom fyra år i betydligt mindre utsträckning än övriga elever. (Bland eleverna i årskurs 1 på individuellt program 1994 fullföljde endast 17 procent ett program inom fyra år mot exempelvis 90 procent på naturvetenskapsprogrammet och 75 procent på elprogrammet.)

Att gymnasieutbildningen förlängts och förändrats kan också ha påverkat fullföljandegraden. Hösten 1992 gick över 33 000 elever på tvååriga linjer som de hade ytterligare två år på sig att fullfölja i måttet "fullföljd utbildning inom fyra år". Hösten 1994 var antalet elever på tvååriga linjer endast 430 medan flertalet

elever nu gick på treåriga program. En tredje bidragande orsak kan vara att slutbetyg för de elever som avgått från gymnasieskolan under läsåret inte inrapporterats, och därmed inte finns med i statistiken (se kvalitetsdeklarationen, bilaga 1).

Andelen elever, folkbokförda i kommunen, som fullföljt linje eller program inom fyra år är lägst i storstäderna, 67 procent. Föregående år var motsvarande andel 74 procent och året dessförinnan 84 procent. Högst är andelen i glesbygdskommuner där 78 procent fullföljt gymnasiestudierna inom fyra år. Variationerna mellan kommuner är stora. I Ydre, Bjurholm, Vindeln och Storuman är andelen över 90 procent. Nio kommuner har en andel som fullföljer inom fyra år, under 60 procent. Lägst andel har Arjeplog, Sundbyberg och Motala.

Andelen tjugoåringar med fullföljd gymnasieutbildning (linje eller program) har minskat till 76 procent, efter att ha varit drygt 80 procent åren 1996 och 1997. Detta är en konsekvens av att andelen elever, som fullföljt sin utbildning inom fyra år, har minskat. Skillnaderna mellan kommunerna är stora. I 82 kommuner var andelen folkbokförda 20-åringar med fullföljd gymnasieutbildning över 80 procent, medan den i 43 kommuner var under 70 procent. I Strängnäs och Kalix har 59 procent av kommunens 20-åringar fullföljd gymnasieutbildning vilket var lägst i landet. I "topp" finns Ydre där hela 98 procent av 20-åringarna fullföljt gymnasiet samt Dals-Ed och Örnsköldsvik där 90 procent fullföljt.

I landstingens gymnasieskolor har andelen som fullföljt utbildningen inom fyra år sjunkit kraftigt till 70 procent, efter att de föregående åren legat på 82–83 procent. Minskningen har berört samtliga landsting förutom landstinget i Kronobergs län, där fullföljandegraden var 84 procent.

Minskningen var störst i Uppsala läns landsting där över hälften av eleverna som började i år 1 1994 inte avslutat sina studier fyra år senare. I de fristående gymnasieskolorna som startade hösten 1994 fullföljde 84 procent av eleverna sin utbildning inom fyra år. Det är fler än de som började 1993 (74 procent), men ändå inte i paritet med de som började år 1 vid ett fristående gymnasium våren 1992 (88 procent).

Betygen har blivit bättre, men inte lika bra överallt

Som ett jämförelsemått på betygsresultatet används den genomsnittliga betygspoängen i skolkommunerna (definition av måttet). Den genomsnittliga betygspoängen för alla elever som fick slutbetyg¹⁾ våren 1998 är 12,9 vilket är något högre än genomsnittet föregående år som var 12,6.

Vid jämförelser mellan kommuner är det viktigt att tänka på att betygspoängen för vissa kommuner är baserade på endast ett fåtal elever. Man bör också uppmärksamma att den genomsnittliga betygspoängen skiljer sig åt mellan olika program. T.ex. är den genomsnittliga betygspoängen 14,4 för elever på det naturvetenskapliga programmet, 11,9 på barn- och fritidsprogrammet och 8,8 på det individuella programmet.

Diagram 6 illustrerar hur betygen varierar mellan olika kommuntyper. Hälften av kommunerna finns i "lådan" och linjen i "lådan" symboliserar medianpoängen, dvs. den betygspoäng som hälften av kommunerna ligger över, hälften under. Ytterlinjerna visar högsta och lägsta betygspoängen. Observera att spridningsmättet blir mindre om det är få kommuner inom kommungruppen (t.ex. vad gäller de tre storstadskommunerna).

¹⁾ För att en elev ska få ut slutbetyg krävs betyg i samtliga kurser i den egna individuella studieplanen. För elever som gick ut gymnasiet före våren 1997 gällde inte dessa krav. De kunde få ett avgångsbetyg även om ett betyg saknades i ett ämne.

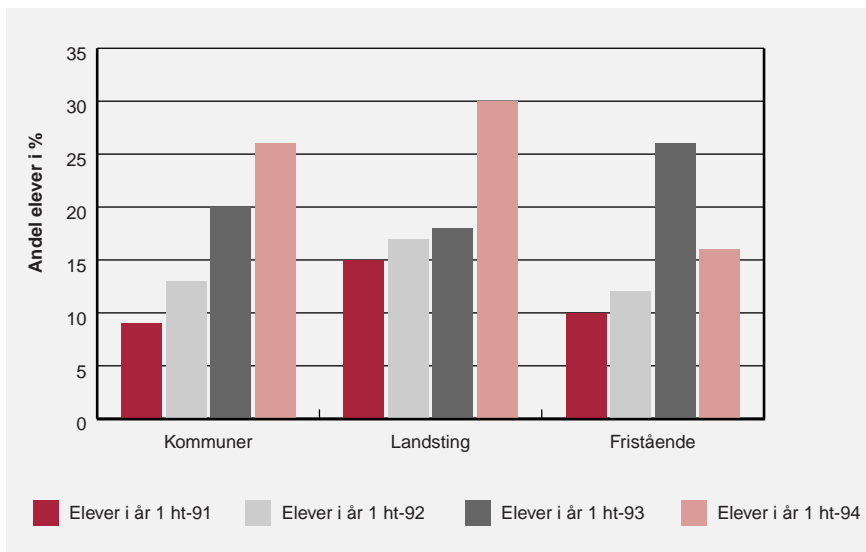

Diagram 5: Andel elever som ej fullföljt linje/program inom 4 år efter påbörjad utbildning ht 1991 – ht 1994.

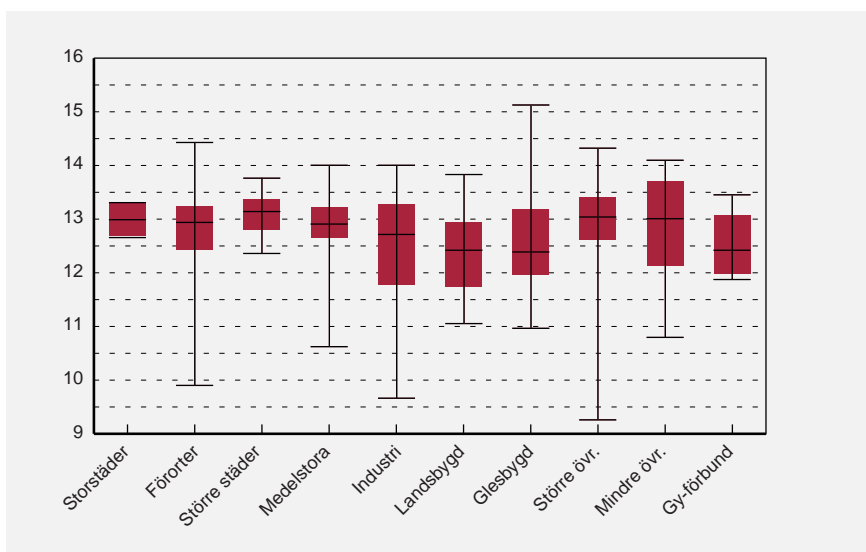

Diagram 6: Genomsnittlig betygspoäng (median, kvartiler, max- och minvärdet) för olika skolhuvudmän

För samtliga kommuntyper är medianen 12,9 betygspoäng. Hälften av kommunerna har en genomsnittlig betygspoäng mellan 12,4 och 13,6. Föregående år var motsvarande värden 12,1 och 12,9 poäng vilket innebär att skillnaderna mellan kommunerna i betygsnivå ökat mellan åren. Den kommun som har lägst genomsnittlig betygspoäng har 9,2 (Flen) och den som har högst har 15,1 (Överkalix). I båda fallen är det dock fråga om kommuner där antalet elever understiger 30.

Färre elever har beviljats reducerat program....

En elev kan befrias från undervisning i ett eller flera ämnen om han eller hon bedöms ha påtagliga studievårigheter som inte kan lösas på annat sätt. Eleven har då ett reducerat program och får inte betyg i alla de kurser som han eller hon normalt skulle haft betyg i. Andelen elever som gick ut gymnasieskolan våren 1998 och som hade reducerat program var sju procent, en minskning med två procentenheter jämfört med föregående år. Variationen mellan kommunerna är dock mycket stor. I 26 procent av kom-

munerna har inga elever reducerat program, vilket är en stor ökning jämfört med tio procent 1997. I sex kommuner har över 30 procent av eleverna medgivits reducerat program. Framför allt är andelen elever med reducerat program hög i storstäderna, 12 procent. Glesbygdskommuner hade den lägsta andelen med 4 procent.

I skolor med landsting som huvudman, där den genomsnittliga andelen elever med reducerat program är sex procent, är spridningen i andelen elever med reducerat program 0–22 procent (Norrbottens, Blekinge och Jämtlands landsting respektive landstinget i Örebro län). Av eleverna på gymnasieskolor med fristående huvudman har sex procent slutförklarad från ett reducerat program.

... och färre har läst mer än vad som krävs

En elev kan tillåtas läsa fler kurser än vad som krävs för fullständigt program, i det fall denne bedöms klara av det fullständiga programmet samt de ytterligare kurser som programmet utökas med. Av alla elever som gick ut gymnasieskolan våren 1998 hade var sjätte (16 procent) läst ett utökat program, en minskning jämfört med våren 1997 då denna andel var 19 procent.

Variationerna är stora. I 26 skolkommuner hade inga elever utökat program, medan det i 23 skolkommuner var mer än 40 procent som hade utökat program. Andelen på fristående gymnasieskolor var 24 procent.

Fyra av fem behöriga till högskolestudier

Grundläggande behörighet till universitet och högskola har den som i slutförklarad från nationellt eller specialutformat program har lägst betyget Godkänd på minst 90 procent av de gymnasiepoäng som krävs för fullständigt program eller är behörig enligt de regler som gällde tidigare.

Våren 1998 uppnådde 83 procent av samtliga elever som fick slutförklarad grundläggande behörighet till högre studier, en liten ökning jämfört med föregående år då andelen var 82 procent. Elever i fristående gymnasieskolor uppnådde i högre grad än övriga denna behörighet; 93 procent. Variationen mellan kommuner är stor – från 36 till 100 procent.

Den befintliga statistiken visar att andelen 20-åringar i Sverige som har grundläggande behörighet till universitet och högskola har minskat från 69 procent 1997 till 62 procent 1998. Andelen för 1998 bedöms dock vara underskattad med upp till två procent (se kvalitetsdeklarationen, bilaga 1).

Andelen 20-åringar med grundläggande universitetsbehörighet är som förra året minst i storstäder och förortskommuner – 56 respektive 58 procent och störst i de större kommunerna, 67 procent. Variationen mellan kommunerna är stor. I Lund, Umeå och Ydre är andelen med grundläggande behörighet över 80 procent och i Botkyrka, Arvidsjaur och Kalix är andelen 45 procent.

Övergången till högskolan har ökat

Ungefär 45 procent av de som full-

följde gymnasieskolan 1995 var inom tre år registrerade vid universitet eller högskola. Motsvarande andel för 1993 och 1994 var 35 respektive 37 procent. Ökningen har skett för samtliga kommungrupper och är störst i glesbygdskommunerna. Variationen mellan kommungrupperna är dock fortsatt stor (diagram 7). Det finns t.ex. tio kommuner där färre än 25 procent gick vidare till högskolan. Älvdalen och Torsby hade den lägsta övergången med 17 procent. I 13 kommuner gick mer än 60 procent av eleverna vidare till högskola. Lund hade den högsta andelen i landet, 70 procent.

KOMVUX

Antalet elever i komvux fortsätter öka

Antalet elever i komvux uppgick vid mätningen vecka 42 år 1998 till 237 510, vilket var en ökning med 16 000 elever eller 7 procent jämfört med hösten 1997.

Den gymnasiala vuxenutbildningen ökade med 22 000 elever vilket motsvarar en ökning med 12 procent. Den grundläggande vuxenutbildning minskade med 5 000 elever eller 14 procent och påbyggnadsutbildning minskade med 1 000 ele-

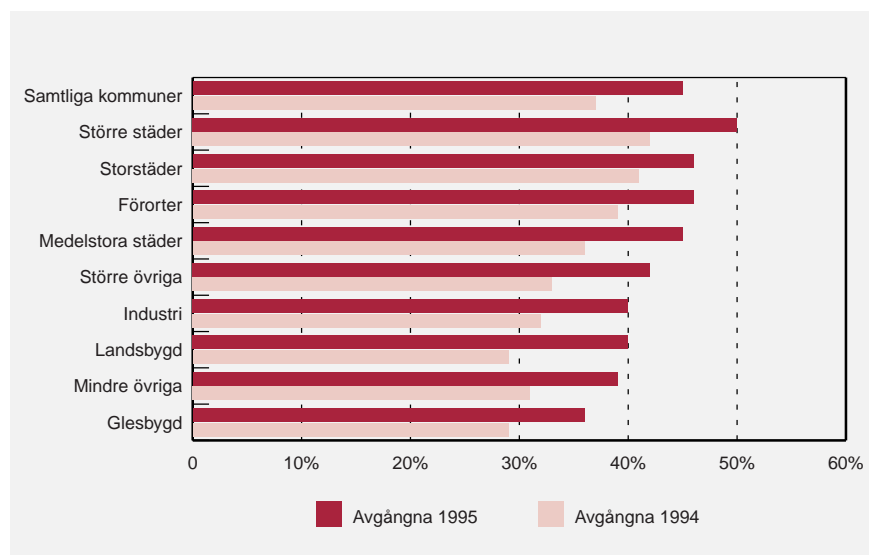

Diagram 7: Övergång till högskolan (%) inom tre år efter avslutad gymnasieutbildning våren 1994 och våren 1995

ver eller 14 procent. Ökningen av antalet elever i gymnasial vuxenutbildning beror på regeringens fem-åriga satsning på vuxenutbildning, det s.k. kunskapslyftet, som startade hösten 1997 och som ökat succesivt.

Eleverna studerar också fler kurser än tidigare år. Vid mätningen i oktober 1998 deltog en elev i genomsnitt i 4,2 kurser vilket var en ökning med 0,2 kurser eller 5 procent jämfört med oktober 1997. Andelen elever som studerar på dagtid har ökat från 80 till 83 procent. Uttryckt i heltidsstuderande har komvux ökat med hela 13 procent jämfört med hösten 1997. Som heltidsstuderande har då räknats deltagande i kurser om 15 undervisningstimmar (å 60 minuter) under 18 veckor hösten 1998.

I diagram 8 visas den procentuella förändringen mellan hösten 1997 och hösten 1998 av antalet elever och antalet heltidsstuderande. Andelen heltidsstuderande har för samtliga kommuner ökat med i genomsnitt 15 procent medan antalet elever har ökat med 8 procent. Skillnaden i ökningstakt visar att studieomfattningen per elev har ökat. Av diagrammet framgår stora variationer mellan kommungrupperna. Glesbygdskommunernas skolor har liksom föregående period ökat mest, en ökning av antalet heltidsstuderande med 54 procent och antal elever med 40 procent. Minst är ökningen i förortskommuner där antalet elever minskat med nio procent samtidigt som antalet heltidsstuderande ökat med tre procent. Antalet elever i landstingens skolor har minskat med tio procent och de heltidsstuderande med 19 procent. Minskningen i landstingens skolor beror framför allt på att skolorna successivt förs över till kommunerna, som därmed ökar i omfattning.

Satsningen på kunskapslyftet innebär bl.a. att staten finansierar cirka 100 000 heltidsplatser inom gymnasial vuxenutbildning. Fördelningen av platserna sker i förhållande till kommunernas andel av de arbetslösa som saknar treårig gymnasieut-

Diagram 8: Procentuell förändring av antalet elever och antalet heltidsstuderande (beräknat antal) mellan hösten 1997 och hösten 1998 - kommungrupper.

bildning. Variationerna i ökningstakt kan förklaras med att en del kommuner redan hösten 1997 kunnat rekrytera deltagare och anordna utbildning för de tilldelade platserna, medan andra har behövt bygga upp rutiner för information, uppsökande verksamhet och vägledning samt att upphandla utbildning hos nya utbildningsanordnare, vilket inneburit att undervisningen inte kommit igång i full omfattning redan första halvåret.

Större andel korttidsutbildade deltar i komvux

Oktober 1998 deltog 4,7 procent av de korttidsutbildade, (utbildning som högst motsvarar grundskola), i komvux jämfört med 3,9 procent oktober 1997 och 2,6 procent oktober 1996 (före kunskapslyftet).

Ju större andel av vuxenutbildningen som bedrivs på grundläggande nivå desto större borde andelen elever med högst grundskola vara. Under den tid som kunskapslyftet pågått har andelen elever i grundläggande vuxenutbildning minskat från 21 procent oktober 1996 till 17 procent oktober 1997 och 13 procent oktober 1998 och andelen i gymnasial utbildning ökat från 76 procent oktober 1996, 80 procent oktober 1997 till 84 procent okto-

ber 1998. Trots minskningen av andelen elever i grundläggande vuxenutbildning har andelen elever som är korttidsutbildade ökat från 19 procent oktober 1997 till 24 procent oktober 1998. Ökningen av andelen kortutbildade tyder på att kommunerna i ökande grad, under kunskapslyftets första år, lyckats nå dem med lägst utbildning. Förändringen i andel korttidsutbildade av eleverna per kommungrupp framgår av diagram 9.

I oktober 1998 var 4,4 procent av befolkningen i åldern 20–64 år elever i komvux – en ökning med 0,4 procentenheter sedan oktober 1997. Variationen är relativt liten mellan kommungrupperna – mellan 4,2 procent (större övriga kommuner) och 5,1 procent (glesbygdskommuner). Det finns dock betydande variationer mellan enskilda kommuner – från 2,1 till 10,0 procent.

Lärartätheten i komvux ökar något. Antalet lärare i komvux har ökat kraftigt på grund av satsningen på kunskapslyftet. Från oktober 1997 till oktober 1998 ökade antalet tjänstgörande lärare (individer) med 12 procent eller från 12 600 till 14 100. Uttryckt i heltidstjänster var ökningen ännu större, 15 procent.

Antalet elever ökade under samma

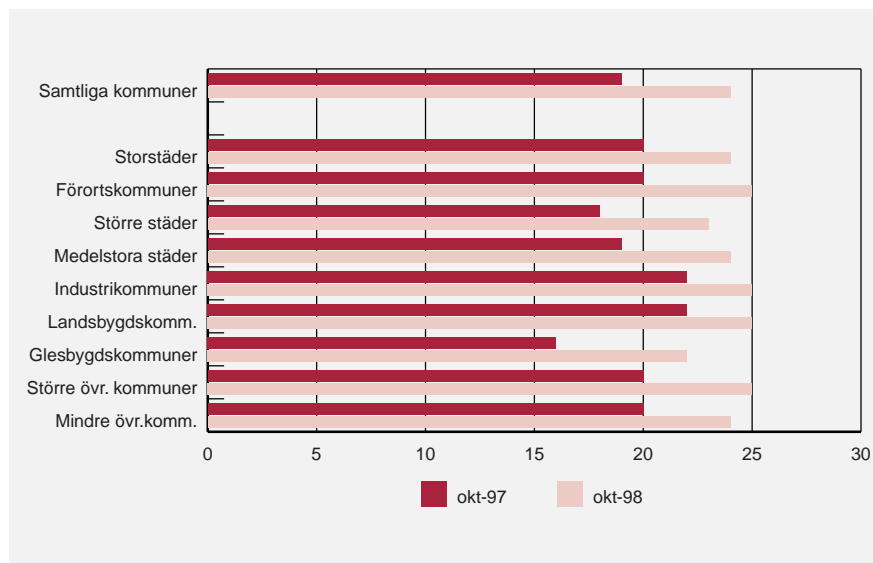

Diagram 9: Andel korttidsutbildade av eleverna hösten 1997 och hösten 1998 – kommungrupper

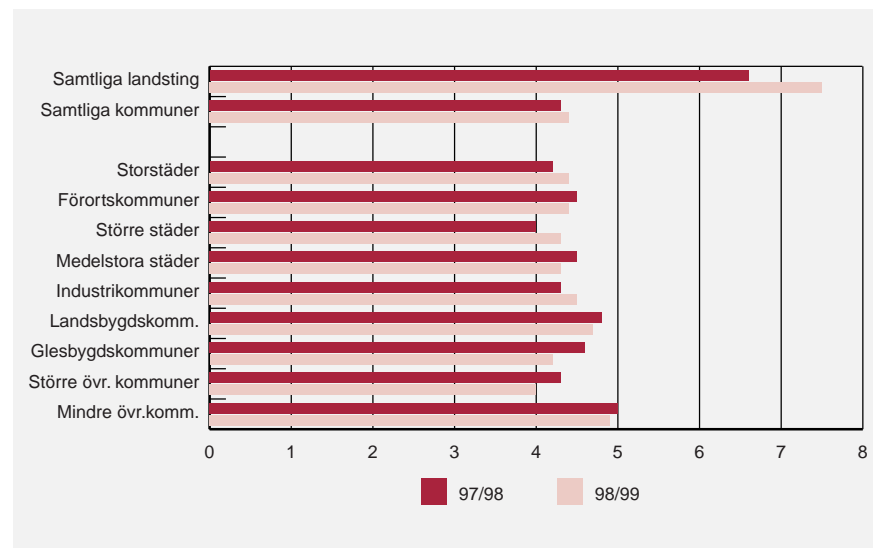

Diagram 10: Lärartäthet i kommungrupper, läsåren 97/98 och 98/99

cent. Kursavbrotten var högre i grundläggande vuxenutbildning (23 procent) än i gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning (13 procent). Den lägre andelen kursdeltagare som slutfört kurs inom grundläggande vuxenutbildning förklaras också av att 17 procent av kursdeltagarna i grundläggande vuxenutbildning, jämfört med endast sju procent av deltagarna i gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning, vid läsårets slut deltog i kurser som ännu inte avslutats.

Studieavbrotten, dvs. andelen elever som under läsåret hade avbrutit samtliga påbörjade kurser minskade från 14 procent 1996/97 till 10 procent 1997/98. Andelen studieavbrott inom landstingen ligger oförändrat på en procent.

Fler lokala kurser

Läsåret 1997/98 skedde en kraftig ökning av antalet olika kursplaner jämfört med året innan. Störst var ökningen inom gymnasial vuxenutbildning med 77 procent. Inom grundläggande vuxenutbildning var ökningen 49 procent medan påbyggnadsutbildning endast ökade med 2 procent. Ökningen beror på att antalet lokala kurser har ökat kraftigt.

Antalet kursdeltagare födda utomlands ökar, trots det minskar andelen födda utomlands

Antalet kursdeltagare i vuxenutbildningen som är födda utomlands är 350 000, en ökning med 24 procent under läsåret 1997/98. Trots den kraftiga ökningen minskar andelen födda utomlands på samtliga nivåer; i grundläggande vuxenutbildning från 57 procent 1996/97 till 51 procent 1997/98, i gymnasial vuxenutbildning från 19 procent till 18 procent och i påbyggnadsutbildning från 13 procent till 11 procent. Orsaken till den minskade andelen födda utomlands är att ökningstakten inte varit lika stor som för totala antalet kursdeltagare, 41 procent.

tid med 7 procent. Att en större andel av eleverna numera läser flera kurser har gjort att antalet heltidsstuderande har ökat med hela 13 procent. Lärartätheten uttryckt som antal heltidstjänster per 100 heltidsstuderande har därmed ökat från 4,4 till 4,5.

Som framgår av kvalitetsredovisningen i bilaga 1, avsnitt 4.6, måste enskilda kommunvärden tolkas med försiktighet. Samverkan med gymnasieskolan och omräkningen av elever till heltidsstuderande utgör svårigheter vid beräkningarna. För

en ökande del av utbildningen anlitat kommuner andra utbildningsanordnare. Det kan även saknas uppgifter från sådana anordnare.

Allt fler kursdeltagare slutför sina kurser samtidigt som studieavbrotten minskar

Knappt 90 procent av kursdeltagarna i landstingens komvux slutförde sina kurser. Motsvarande andel i gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning i kommunernas komvux var 80 procent läsåret 1997/98. Andelen var lägre i grundläggande vuxenutbildning, 60 pro-

1 186 100 kursbetyg – kvinnor har bättre betyg än män

Under läsåret 1997/98 slutförde 1 186 100 kursdeltagare en kurs inom den gymnasiala vuxenutbildningen. För 17 procent av kursdeltagarna har uppgift om betyg inte rapporterats in. Det innebär att nedanstående betygsfördelning grundar sig på drygt 980 000 kursdeltagare som erhållit betyg enligt det nya målrelaterade betygssystemet. Den genomsnittliga betygsfördelningen var Icke godkänd (IG) sju procent, Godkänd (G) 38 procent, Väl godkänd (VG) 39 procent och Mycket väl godkänd (MV) 16 procent. Jämfört med läsåret 1996/97 har andelen kursdeltagare med betyget G minskat med två procentenheter medan andelen med betyget MVG har ökat med två procentenheter.

Kvinnor har högre betyg än män. Av kvinnorna hade 17 procent MVG mot 15 procent av männen, 41 procent hade VG mot 34 procent av männen.

Högst andel MVG har kursdeltagare som läser Textbehandling A, 22 procent, samt religionskunskap A och Naturkunskap B, 20 procent. Högst andel IG har kursdeltagare i Matematik C, 15 procent, och Matematik B, 14 procent.

SFI

Fortsatt minskning av antalet SFI-elever

Drygt 20 000 elever deltog i svenska för invandrare, (SFI), i oktober 1998. Det är ungefär 2 000 färre än året innan och ungefär 5 000 färre än hösten 1996. Jämfört med hösten 1994 är elevantalet nästan halverat.

SFI anordnades i oktober 1998 av 237 kommuner och fem kommunalförbund. I 222 kommuner eller kommunalförbund bedrevs undervisningen i egen regi medan 12 kommuner enbart anlidade annan anordnare. Åtta kommuner hade undervisning både i egen regi och anli-

tade annan anordnare. Hösten 1996 anlidade 26 kommuner annan anordnare. Hösten 1997 var antalet 24.

I många kommuner var elevantalet lågt. I 97 kommuner var elevantalet under 20, i 42 kommuner var elevantalet lägre än 10. Bara 39 kommuner hade fler än 100 elever.

Färre elever – högre lärartäthet

På grund av det alltjämt minskande elevantalet i SFI är lärarbehovet mindre och även antalet heltidstjänster har minskat något. Antalet lärare räknat i personer har dock ökat något från 1 495 (hösten 1997) till 1 515 (hösten 1998).

Antalet elever har minskat mer än antalet lärare, vilket inneburit att lärartätheten ökat från 5,2 (1997) till 5,6 lärare per 100 elever. Med undantag för två kommungrupper, landsbygdskommuner och glesbygdskommuner, har samtliga kommungrupper haft en ökning av lärartätheten. Största ökningen av lärartätheten har skett i medelstora städer från 5,1 till 5,8 lärare per 100 elever. Landsbygds- och glesbygds-kommunerna har haft en minskning av lärartätheten med 0,2 respektive 0,8 men har trots det en lärartäthet på 5,5 respektive 7,2 lärare per 100 elever.

Andelen lärare med pedagogisk utbildning är 83 procent vilket inte är någon förändring jämfört med föregående år. I tillgänglig statistik finns inte information om deras ämnesutbildning i svenska som andraspråk.

SFI – en flexibel skolform

SFI är en skolform där eleverna kan påbörja och avsluta utbildningen när som helst under året. Om det inte finns särskilda skäl ska undervisningen för en elev med rätt till SFI kunna påbörjas inom tre månader. Undervisningen bör bedrivas kontinuerligt under hela året, endast med uppehåll för semester. Eftersom eleven börjar studierna på sin språkliga nivå och avslutar dem när målen för utbildningen upp-

nåts, kan studietiden variera kraftigt. För att bedöma resultaten i SFI måste därför en grupp elever som börjat under samma tidsperiod följas under relativt lång tid.

Mer än hälften avbryter och många blir ej godkända

Av nybörjarna i SFI under 1995/96 hade endast 37 procent godkänts t.o.m. 1997/98, dvs efter i genomsnitt två och ett halvt år. Det är en lägre andel än bland nybörjarna 1993/94 och 1994/95 då andelen som godkänts efter motsvarande tid var 47 respektive 44 procent. Andelen nybörjare som fortfarande gick i utbildning var ungefär densamma för alla tre nybörjarårgångar, ungefär 10 procent. Det är andelen som avbrutit utbildningen som ökat, från ungefär 42 procent bland nybörjarna 1993/94 till 53 procent bland nybörjarna 1995/96.

Knappt en femtedel (17 procent) av nybörjarna 1995/96 hade en så kort tidigare utbildning som högst sex år i skola. Det var fyra procentenheter fler än nybörjarna 1994/95 och kan vara en förklaring till att andelen godkända efter två och ett halvt år minskat.

Variationen mellan kommunerna i andelen som godkänts efter i genomsnitt två och ett halvt år är stor. Om jämförelsen begränsas till de kommuner som hade minst 20 nybörjare 1995/96 är variationen i andel godkända från 11 till 77 procent. I de kommuner som hade minst 50 nybörjare varierar andelen godkända mellan 15 och 58 procent.

Invandrare med den allra kortaste tidigare utbildningen måste i allmänhet delta i läs- och skrivinläring inom grundläggande vuxenutbildning innan eller parallellt med SFI-studierna. I vilken utsträckning kommunerna har elever i SFI med kort tidigare utbildning varierar stort, från inga elever alls till två tredjedelar av eleverna (om jämförelsen begränsas till de kommuner som hade minst 20 nybörjare 1995/96). Att inga kortutbildade

alls finns i SFI kan i vissa fall bero på att de får svenskundervisning inom grundläggande vuxenutbildning.

Många av eleverna i SFI befinner sig i en sådan situation att det är förklarligt att det inte går att nå fullständig framgång i SFI-studierna. Att endast en tredjedel godkänns efter två och ett halvt år och att färre godkänns jämfört med tidigare års låga andelar är dock ett allvarligt problem. Att genom en effektiv uppföljning få fatt i och stimulera den stora grupp – mer än hälften av nybörjarna – som avbrutit studierna är en utmaning som de flesta kommuner står inför.

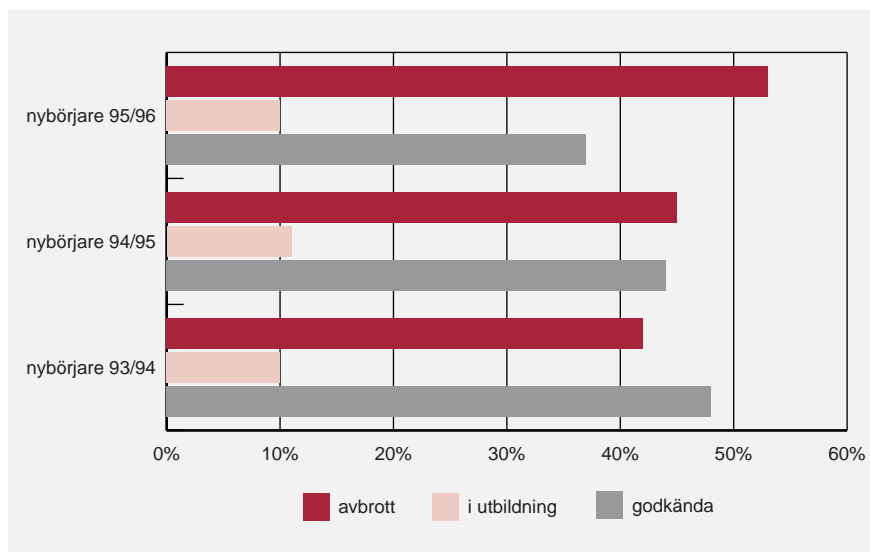

Diagram 11: Nybörjare i SFI läsåren 93/94 t.o.m. 95/96 och andelen avbrott, andelen i utbildning och andelen godkända.

UPPGIFTERNAS TILLFÖRLITLIGHET

Sammanfattning

SCB bedömer att kvaliteten på den statistik om barnomsorg, förskoleklass och skola som presenteras i denna rapport genomgående är hög. Uppgifterna om skolan bygger på totalundersökningar med SCB:s register över skolor i Sverige som utgångspunkt. Bortfallet är lågt och avser i den mån det förekommer främst fristående skolor och avgångna från gymnasieskolan. Uppgifterna samlades in direkt från skolorna eller från skolkontoren. Insamling skedde på datamedium från administrativa hjälpregister, på blankett eller kopior av elevförteckningar och betyg. Uppgifterna om barn och personal i barnomsorgen och förskoleklass samlades in från landets samtliga kommuner på aggregerad nivå.

Följande kvalitetsdeklaration redovisar först vissa statistiska aspekter på framställningen av statistiken, därefter följer i mer resonerande form redovisning av kvaliteten för vissa viktiga variabler.

1. Allmänt

All statistik som ingår i denna rapport baseras på totalundersökningar. Trots detta representerar den presenterade statistiken inte några exakt fastställda värden utan endast skattningar av dem. Begreppet skattning syftar då på förhållandet att den statistik (den uppsättning statistikuppgifter) som redovisas är behäftad med viss osäkerhet. Osäkerheten beror på olika störningar som påverkar framställningen av statistiken. De osäkerhetskällor som kan ha påverkat resultaten i denna undersökning är främst ramtäckningsbrister, bortfall, mätfel samt bearbetningsfel. För att förebygga dessa fel har ett omfattande gransknings-, rättnings- och kompletteringsarbete utförts.

2. Datainsamling, ram¹ och referensperiod²

Allmänt om datainsamlingarna

Insamlingen av data om skolan skedde antingen på ADB-media genom uttag från befintliga administrativa register, på blanketter direkt från skolorna och/eller från skolkontoren.

Undersökningen om barnomsorg och förskoleklass har genomförts som postenkät på pappersblankett eller elektronisk blankett till kommunerna. För Stockholms och Malmö kommun har uppgifter lämnats från respektive stadsdelsförvaltning.

I de fall uppgifter samlades in på ADB-media skedde detta med de ADB-system som respektive skola eller kommun förfogade över. Det är inte känt att dessa olika mätmetoder har lett till olika resultat för föreliggande statistik. Frågan har dock inte varit föremål för utredning.

¹Ram = Förteckning som avgränsar alla enheter som tillhör populationen.

²Referensperiod = Den period som statistiken hänför sig till.

Uppgifter som har hämtats in via datamedium har levererats enligt av SCB uppställda krav. Dessa krav avsåg bl.a. kontroller av data vid inläggningen i de administrativa systemen. Exempel på kontroller var att korrekta kurskoder använts, att olika uppgifter stämde överens sinsemellan, att personnummer var korrekt osv. I de fall granskningen av data visade att de begärda kontrollerna inte i alla avseenden hade utförts på ett tillfredsställande sätt rättades uppgifterna.

Sambearbetningar av registeruppgifter

Vissa tabeller redovisar data om elever som inte primärt bygger på uppgifter från skolor, skolkontor eller andra uppgiftslämnare. De är istället resultat av sambearbetningar mellan olika register hos SCB. Det gäller dels mellan olika delregister inom skolstatistiken, dels mellan skolstatistikens register och andra register inom SCB t.ex. registret över totalbefolkningen (RTB). Exempel på de uppgifter som avses är

- fullföljd linje inom fyra år i gymnasieskola
- övergång till högskolan inom 3 år efter avslutad utbildning
- utländsk bakgrund i flera skolformer
- utbildningsbakgrund i komvux och Statens skolor för vuxna

Sambearbetningarna innebär att uppgifter från olika dataregister kopplas ihop med hjälp av elevens personnummer. Vid sådana bearbetningar påverkas resultatet av felaktigheter i eller förändringar av personnummer. Detta beror i så fall på att elever har bytt från ett tillfälligt till ett permanent personnummer mellan olika mätningar.

Ram

SCB:s skolregister har fungerat som ram över uppgiftslämnare. Registret uppdateras genom förfrågningar till skolhuvudmän en gång per år och därutöver fortlöpande med sådana förändringar som kommer till SCB:s kännedom. Ram för insamlingen av uppgifter från barnomsorgen utgörs av landets samtliga kommuner.

Referensperiod

För statistiken över barnomsorg och förskoleklass, över elever i grund-, sär-, special- och gymnasieskolan är referensperioden den 15 oktober. För läraruppgifterna är referensperioden vecka 42, dvs den vecka som inkluderar den 15 oktober. Även när det gäller komvux, sårvux och sfi har vecka 42 använts som mätvecka, men för dessa skolformer redovisas också uppgifter baserade på hela läsåret 1997/98. För slutförhållanden från årskurs 9 och avgångarna från gymnasieskolan är referensperioden läsåret 1997/98.

Bortfallskorrigerering

Ifråga om skolverksamhet saknas uppgifter från några fristående skolor och från några skolor och skolformer i enskilda kommuner uppgifter framförallt avseende uppgifter om lärare. För beräkning av totalvärden på riksnivå, kommungruppsvärden etc. och för att kunna redovisa så bra jämförelsetal som möjligt görs bortfallskorrigerering. Den baseras exempelvis på förra årets värde eller på medelvärdet för den grupp av fristående skolor eller den kommungrupp som bortfallet tillhör. Även i de fall inrapporterade och kontrollerade uppgifter resulterar i extremt höga, alternativt extremt låga, lärartäthetsuppgifter görs imputeringar enligt den beskrivna modellen. Uppgifter för sådana kommuner är i tabellerna markerade med “..”.

Ifråga om förskoleklass och barnomsorg har alla kommuner (och vissa stadsdelsförvaltningar) skickat in blanketter om barnomsorg och verksamhet i förskoleklass till SCB. Be-

träffande förskoleklass förekommer partiellt bortfall. Det finns ingen möjlighet att utnyttja tidigare uppgifter om denna verksamhet som underlag för bortfallskorrigerering eftersom verksamhetsformen är ny. För de kommuner där bortfall förekommer ingår deras värden inte i beräkning av totalvärden på riksnivå eller i kommungruppsvärden. Uppgifter som bedöms som osäkra, är ofullständiga eller helt saknas markeras i tabellerna med “..”.

3. Jämförbarhet med motsvarande rapport från förra året

Denna rapport utkommer nu för sjunde året och är i de delar som avser skolan till största delen jämförbar med föregående års rapport. I allmänhet finns det inget som talar emot jämförelser och analyser av förändringar mot föregående års uppgifter. För några redovisningsgrupper och/eller skattningar går det dock inte att göra meningsfulla jämförelser utan att hänsyn tas till bl.a. organisatoriska förändringar inom skolan.

Barnomsorg och förskoleklass

Uppgifter om förskolor, fritidshem och familjedaghem har samlats in på ett tämligen likartat sätt varje år sedan 1970-talet. Vissa enskilda variabler har förändrats under åren och det har även tillkommit helt nya variabler. Ändringar i blankettens utformning och förändrad insamlingsmetod kan i vissa fall ha påverkat jämförbarheten över tiden. Detta är dock inget som talar emot jämförelser och analyser av förändringar mot föregående års uppgifter. Uppgifter om verksamhet i förskoleklass har samlats in för första gången och jämförbart material finns därmed inte.

Fristående skolor

Antalet fristående skolor har ökat flera år i rad. Det är därför inte statistik för samma skolor som jämförs mellan åren. Förändringar i redovisad statistik kan alltså bero på att nytilkomna skolor skiljer sig från de skolor som tidigare års statistik avsåg.

Betyg i grundskolan

Läsåret 1997/98 var det första år som elever avgick från grundskolan med betyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet (bokstavsbetyg). Tabellen för utbildningsresultat i grundskolan har därför en ny utformning.

Avgångna från gymnasieskolan

Den övergång som skedde från särskilt 2-åriga linjer till 3-åriga program medförde att antalet avgångna 1995 från yrkesinriktade linjer var lägre än normalt. Detta innebär att andelen elever som övergick till högskolan ligger högre för de elever som avslutat gymnasieskolan 1995. För enskilda kommuner skedde denna förändring vid annan tidpunkt.

Kunskapslyftet

Den första juli 1997 inleddes regeringens femåriga satsning på vuxenutbildning – kunskapslyftet. Satsningen innebär framförallt en utökning av antalet platser inom den gymnasiala vuxenutbildning. För att möjliggöra en uppföljning av satsningen förändrades insamlingen av uppgifter till komvux-statistiken från kursbaserad till individbaserad uppgiftsinsamling. Samtidigt utökades antalet insamlade variabler. Den förändrade mätmetoden har också inneburit en förändring i avgränsningen av mätveckan. Förändringen medför en underskattning i ökningen av antalet elever mellan 1997 och 1998 med cirka 3 procent.

4. Kvalitetsredovisning för skolformer och ämnesområden

4.1 Barnomsorg och förskoleklass

Allmänt

Det har i år varit stora problem med att få in korrekta uppgifter från kommunerna. Återkontakter för komplettering och upprättning av lämnade uppgifter har tagits med minst hälften av kommunerna, trots att många kommuner själva har kontaktat SCB under insamlingsfasen. För ett flertal kommuner har det varit mycket tidskrävande att få fram de efterfrågade uppgifterna och i vissa fall har det varit omöjligt. För kommuner med integrerad verksamhet har dessa problem varit särskilt stora. Uppgifter om antal barn med annat modersmål än svenska respektive modersmålsstöd bedöms som något osäkra.

Förskoleklass

Över tiden har kommunernas sätt att organisera verksamheten förändrats och den varierar starkt mellan kommunerna. Främst gäller det verksamhet i förskoleklass. I vissa kommuner går sexåringarna tillsammans med skolans första årskurs(er). I ett fåtal kommuner har alla sexåringar börjat grundskolan. Förskoleklassens omfattning varierar både mellan och inom kommunerna, alltifrån tre till sex timmar per dag. Några kommuner har ordnat en egen verksamhet för sexåringarna som omfattar både förskoleklass och omsorg. Variationen i organisationen av verksamheten och verksamhetens varierande tidsmässiga omfattning begränsar möjligheterna att göra relevanta jämförelser mellan kommunerna.

Personal

Det har generellt sett varit svårt för kommunerna att uppskatta den tid som de anställda arbetar integrerat i olika verksamhetsformer och att fördela dessa på respektive verksamhetsform. En strikt uppdelning på olika verksamhetsformer har därför inte varit möjlig för ett stort antal kommuner. Kontakter med kommunerna har visat att många känner stor osäkerhet inför de rapporterade uppgifterna.

4.2 Lärarstatistiken

Tjänstgörande lärare

Statistiken över lärare baserades för samtliga skolformer, utom fristående särskolor där ingen insamling gjordes, på SCB:s lärarregister. Den allmänna bedömningen är att såväl registret som den statistik som publiceras håller hög kvalitet. Viss undertäckning kan dock förekomma i fråga om nytilkomna lärare eller lärare som bytt skola eller rektorsområde. Viss undertäckning förekommer också för de lärare som tjänstgör inom de delar av kunskapslyftet som förlagts till externa utbildningsanordnare, t.ex. studieförbund. Övertäckning förekommer också. Det gäller särskilt särskolan. Där är det vanligt att inrapporterade lärarresurser avser elever som är individ- eller gruppintegrerade i en grundskoleklass. För kommuner med enbart individ- eller gruppintegrerade särskoleelever har särskollärarna därför tagits bort.

Omräkningen till antal heltidstjänster baseras på uppgifter om lärarnas tjänstgöringsomfattning. Dubbelrapportering av omfattningen är vanlig då lärare tjänstgör på mer än en skola. Omfattningen har därför granskats på individnivå och justerats nedåt då uppenbara fel konstaterats.

Läsåret 1998/99 saknades läraruppgifter för 6 fristående grundskolor och för 7 fristående gymnasieskolor. Bortfallskorrigerings är gjord för dessa skolor.

Vid summering av "lärare per huvudman" till "samtliga lärare" har justering gjorts för de lärare som tjänstgör hos mer än en huvudman, t.ex. inom såväl kommun som landsting. Justering har också gjorts vid summering av "lärare per kommun" till "lärare samtliga kommuner" för de lärare som tjänstgör i mer än en kommun.

Rektorer

Antal lärare per rektor redovisas för grundskolan. Rapporteringen av tjänstgörande rektorer har granskats mer omfattande än tidigare år och kvaliteten bedöms därför vara höjd. Variabeln är i stort sett en återspeglingsbild av skolorganisationen i kommunerna. Ett stort antal lärare per rektor indikerar sålunda att kommunens rektorer har ett jämförelsevis stort organisatoriskt ledningsområde.

Pedagogisk utbildning

Uppgifter om lärares utbildning hämtades från SCB:s register över högskoleexamina (Högskoleregistret). De kvalitetsbrister som finns i fråga om lärarnas utbildning gäller främst de fristående skolorna.

Anställningsslag

Uppgifterna om lärarnas anställningsslag, dvs. anställning tills vidare eller med tidsbegränsning, bedöms hålla hög kvalitet totalt sett. Det har emellertid varit svårt att erhålla korrekta uppgifter för vissa av de skolor där lärare endast hade fyllnadstjänst.

4.3 Grundskolan

För uppgiftsinsamlingen om grundskolans elever finns läsåret 1998/99, efter SCB:s granskning och rättning, inget bortfall. Däremot finns kvalitetsbrister. Uppgifter från många skolor har varit bristfälliga. Ett omfattande arbete har bedrivits för att granska, kontakta skolor och rätta uppgifter.

Misstanke finns om att vissa av de särskoleelever som är integrerade i grundskolan har rapporterats som grundskoleelever. Denna feltyp torde dock endast ha en marginell inverkan på skattningarna.

Sexåringar i årskurs 1

Den 1 januari 1998 infördes en ny skolform – förskoleklass. I och med införandet har det blivit tydligare för uppgiftslämnarna vilka sexåringar som hör till årskurs 1 i grundskolan. Det är därför högst troligt att kvaliteten här har förbättrats. Tidigare kunde uppgiftslämnarna ha svårt att skilja på barn i förskoleverksamhet respektive skola.

Modersmål och svenska som andraspråk (SV2)

När det gäller mätfel har variabeln "elever berättigade till undervisning i annat modersmål än svenska" lägre kvalitet än variabeln "elever som deltar i undervisning i annat modersmål än svenska". Orsaken till detta är att uppgiftslämnarna i vissa fall inte känner till vilka elever som är berättigade att delta i sådan undervisning. Detta påverkar givetvis även måttet "andel elever av berättigade elever som deltar".

Slutbetyg från årskurs 9

Redovisningen för elever som avslutat grundskolan läsåret 1997/98 bygger dels på insamling av slutbetygen från kommunala och fristående grundskolor, dels på en separat insam-

ling av uppgifter om elever som lämnat den kommunala grundskolan utan att få slutbetyg. Fullständigheten i materialet har kontrollerats med hjälp av elevstatistiken per 15 oktober 1997.

För de fristående skolorna redovisas uppgifter om genomsnittligt meritvärde, andel behöriga till gymnasieskolan och elever som ej nått målen endast för sådana skolor som använt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet.

Saknade betyg

För att ange skäl till saknade betyg kan två olika orsakskoder användas av skolorna. Orsakskod 1 ska användas då eleven ej nått målen för slutbetyg och orsakskod 2 ska användas då ämnet/ämnesblocket inte ingått i elevens utbildning. För elever som saknar betyg i ett eller flera obligatoriska ämnen förekom i underlaget från vissa skolor en felaktig användning av orsakskod 2. Det är endast för elever med en reviderad timplan godkänd av Skolverket som orsakskod 2 ska användas för obligatoriska ämnen. Vid SCB:s rättning av materialet har orsakskod 2 som använts på ett felaktigt sätt ersatts med orsakskod 1.

Övergångsfrekvens till gymnasieskolan

Övergångsfrekvens till gymnasieskolan bygger på en sambearbetning mellan registret över slutbetyg i årskurs 9, vårterminen 1998 och registret över elever i gymnasieskolan den 15 oktober 1998. Elever med ofullständiga eller felaktiga personnummer (ca 250 elever) har exkluderas i beräkningarna.

Det finns anledning att misstänka att elever som inte rapporterats till CSN enligt gängse rutiner saknas i registret över elever i gymnasieskolan. Detta rör i så fall framförallt elever på individuella program. Vidare ingår inte elever som väljer att studera på gymnasienivå utomlands i registret. Sammantaget medför detta att övergångsfrekvensen till gymnasieskolan i vissa kommuner är underskattad.

4.4 Specialskola

Inget känt bortfall eller kända mätfel finns.

4.5 Särskola

Alla rektorsområden/skolor som enligt skolregistret ansvarar för särskoleelever har lämnat uppgifter till SCB och inget känt bortfall eller kända mätfel finns. Det finns dock fortfarande misstanke om viss underrapportering av integrerade elever med kommunal huvudman trots att extra resurser har satts in under de senaste åren för att åtgärda sådana eventuella brister i rapporteringen. Eventuell underrapportering gällande särskoleelever som är integrerade i grundskolan avser dels elever som inte rapporterats alls och dels elever som felaktigt rapporterats som grundskoleelever.

4.6 Gymnasieskolan

Redovisning under "organisation och verksamhet ..."

Uppgifter rörande antal elever i gymnasieskolan baseras på administrativa data från Centrala studiestödsnämndens (CSN:s) system för utbetalning av studiebidrag.

Beträffande elevredovisningen finns inget bortfall av skolor med kommun eller landsting som huvudman. Dock kan viss underrapportering av elever på individuella program (IV)

förekomma. Detta beror bl.a. på att elever som har en avlönad praktikplats inom IV-programmet troligen inte alltid inrapporterats till CSN.

Några elever på gymnasial nivå är den 15 oktober rapporterade både i gymnasieskolan och komvux. Antalet elever som på detta sätt är dubbelrapporterade är c a 1 200 och fördelade över flertalet kommuner. Efter SCB:s granskning och rättning av datamaterialet finns därutöver inga kända mätfel.

Sökande och intagna till gymnasieskolan

De mått som gäller sökande och intagna till gymnasieskolan bygger på uppgifter som har samlats in av SCB från intagningsnämnden i respektive kommun. Uppgifterna avser den 1 juli med ändringar för nyval t.o.m. den 15 oktober. Dessa uppgifter kompletteras med datamaterialet som bygger på CSN-data om elever i gymnasieskolan den 15 oktober 1998.

En sökande har redovisats som intagen på sitt förstahandsval om han/hon har tagits in på detta val enligt intagningsnämndens besked eller om han/hon enligt elevstatistiken går på detta val den 15 oktober 1998.

Utbildningsresultat

Resultaten bygger på en sambearbetning med datamaterial om elever i årskurs 1 oktober 1997. När det gäller redovisningar av andel elever med "avbrott" och "byte av studieväg" bör man vara uppmärksam på att för vissa kommuner kan nämnaren (= antal elever i gymnasieskolan) baseras på ett litet antal elever.

Redovisningen av betyg bygger på insamling av slutbetyg från gymnasieskolan under läsåret 1997/98. Uppgifterna hämtades direkt från respektive skola på ADB-medium från administrativa register eller i form av kopior på slutbetygen. Redovisningen av slutbetyg från fristående skolor omfattar endast de skolor som erhöll kommun- eller statsbidrag. Fullständigheten i materialet kontrollerades med hjälp av elevstatistiken per 15 oktober 1997.

Kursbetyg för elever som inte fått ut slutbetyg skall inte tas med i statistiken. En viss del av inkommet material har dock visat sig innehålla betyg för elever som inte fullföljt sina studier och därför inte fått ut slutbetyg. Utifrån de inkomna uppgifterna finns ingen möjlighet att särskilja dessa. För att ändå reducera denna grupp har elever med lägre än 90 procent av timplanens garanterade poängtal uteslutits vid tabellbearbetning. Det gäller elever på nationella program.

En annan källa till underskattning kan vara att slutbetyg inte inrapporterats för vissa elever. Det gäller elever som först efter läsårets slut avslutat samtliga kurser och då tagit ut slutbetyg.

Flera fristående skolor utfärdar omdömen i stället för slutbetyg i vanlig mening. Det är troligt att många elever med omdömen inte rapporterats och därmed inte ingår i redovisningen av totalt antal elever. Totala antalet avgångna elever blir därför något underskattat.

Elever som avgått från International Baccalaureate (IB) har i vissa fall slutbetyg vars kursredovisning skiljer sig från den som övriga gymnasieskolor använder. Eleverna ingår i det totala antalet elever men deras betyg redovisas inte i statistiken över kursbetyg. På samma sätt ingår elever som avgått från linjer eller mellanårsprogram och har sifferbetyg eller en kombination av siffer- och bokstavs-betyg i redovisning av totalt antal elever, men inte i redovisningen av kurser.

För avgångna från gymnasieskolan 1997 där de ursprungliga uppgifterna varit ofullständiga har kompletterande uppgifter inhämtats för beräkning av fullföljd utbildning. Däremot har inte grundläggande behörighet för dessa elever kunnat bestämmas. Andelen invånare 20 år som har grundläggande behörighet till universitet och högskola bedöms därmed vara underskattad med upp till två procent.

4.7 Komvux

Redovisningen av elever och kursdeltagare bygger på insamling av elevuppgifter från komvuxskolor under höstterminen 1997 och vårterminen 1998 samt för vecka 42 1998. Uppgifterna hämtades direkt från respektive skola på blanketter i pappers- eller elektronisk form eller på diskett från administrativa register.

Läsåret 1997/98 är den första gången som regeringens satsning på kunskapslyftet ingår i läsårsredovisningen. För redovisning av mätveckouppgifter är det andra gången som elever i kunskapslyftet ingår i redovisningen.

Antal elever

Alla skolor som enligt skolregistret ansvarar för komvuxelever har lämnat uppgifter till SCB och för dessa finns inget känt bortfall eller kända mätfel. Satsningen på kunskapslyftet har inneburit att det blivit vanligare att förlägga verksamhet hos externa utbildningsanordnare. Viss reservation måste göras för att elever hos externa anordnare inte alls har blivit inrapporterade. Antalet elever och kursdeltagare kan därmed vara underskattat.

Beträffande mätveckan förekommer det att elever på gymnasial nivå är rapporterade både i gymnasieskolan och komvux. Antalet elever som är dubbelrapporterade är drygt 1 200 och fördelas över flertalet kommuner.

Antal elever omräknat till heltidsstuderande

Uppgifterna om antalet heltidsstuderande elever kan vara behäftade med felaktigheter för några kommuner. Anledningen är att vissa skolor sannolikt rapporterade in totalt antal undervisningstimmar för de kurser som omfattade mer än en termin, trots att redovisning endast skulle avse en termin. Antalet heltidsstuderande elever kan därmed vara överskattat för dessa kommuner.

Betyg för elever med gymnasial vuxenutbildning

Uppgifter om betyg ska rapporteras för alla avslutade kurser. I rapporteringen från skolorna ska för varje elev anges antingen erhållet betyg eller att eleven avbrutit kursen. För ett antal kurser, som uppges vara avslutade, saknas dock uppgift om betyg för vissa elever. I de flesta fall beror avsaknad av betygsuppgift på att kursen felaktigt uppgivits vara avslutad (se vidare nedan). I kommuner där betyg saknas för mer än hälften av eleverna eller där betyg finns för mindre än tio elever har markering gjorts i tabellen med "...". För kommuner där andelen elever med betyg är 50–75 procent har detta markerats med en fotnot.

Andel kursdeltagare som slutfört kurs, avslutat kurs eller finns i utbildning läsåret 1997/98

Från läsåret 1997/98 används den nya variabeln kursslutdatum för att avgöra om kursdeltagarna avslutat en kurs. Från vissa skolor har datum för terminsslut rapporterats i stället för kursslutsdatum i fråga om kurser som pågår över terminsslut. I Göteborgs datasystem har det ej gått att lägga in verkligt kursslutsdatum. Istället har kursslutsdatum ersatts med da-

tum för terminsslut. Det betyder att antalet elever som anges avsluta en kurs är överskattad.

Antal lärare (heltidstj.) per 100 heltidsstud. (beräknat antal)

Måttet "Antal lärare (heltidstj.) per 100 heltidsstud. (beräknat antal)" bör tolkas med försiktighet på kommunnivå. Redovisningen försvåras nämligen av samverkan mellan komvux och gymnasieskolan, av omräkningen till heltidselever etc.

4.8 Särvux

Kvaliteten bedöms som god. Det finns inget känt bortfall eller kända mätfel efter SCB:s granskning och rättning.

4.9 Svenska för invandrare (Sfi)

Redovisningen av elever i Sfi mätvecka och läsår bygger på insamling av uppgifter från skolor och utbildningsanordnare vecka 42 1998. Uppgifter för läsåret bygger på insamling för höstterminen 1997 och vårterminen 1998. Det är andra året som uppgifter avseende läsår samlas in via två separata terminsinsamlingar. Kvaliteten bedöms vara god. Det finns, efter SCB:s granskning och rättning, inget känt bortfall av skolor eller utbildningsanordnare. Det finns dock några problem som gäller generellt för denna statistik och som redovisas nedan.

Underskattat antal elever

I vissa kommuner förekommer det att man byter utbildningsanordnare under pågående läsår. Det finns anledning att misstänka att rapporteringen till SCB inte är fullständig från nya anordnare/uppgiftslämnare. Vidare förekommer det att skolan vid tidpunkten för rapporteringen till SCB saknar uppgifter om avbrott eller avslutad utbildning, trots att detta inträffat under mätperioden. Följden blir att andelen elever som anges fortsätta sin utbildningen blir för hög.

Grundläggande vuxenutbildning

Det är inte ovanligt att elever som deltar i undervisning i svenska för invandrare samtidigt deltar i grundläggande vuxenutbildning. Vissa skolor eller utbildningsanordnare kan i sådana fall inte särredovisa elevens sfi-undervisning. Istället redovisas hela kursen som grundläggande vuxenutbildning. Följden av detta blir en viss underrapportering av antalet elever i sfi. Detta har varit ett påtagligt problem under flera år för några kommuner, bl.a. Stockholm.

Partiellt bortfall

Från några skolor lämnades för läsåret 1997/98 ofullständiga uppgifter. Framförallt kan antalet elevtimmar som redovisas i rapporten därför vara underskattade.

Adresser och telefonnummer till Skolverkets fältorganisation

Skolverket i Göteborg
Ekelundsgatan 9
411 18 GÖTEBORG
Telefon 031-743 24 00
Fax 031-743 24 20

Skolverket i Karlstad
Järnvägsgatan 6
652 25 KARLSTAD
Telefon 054-12 06 84
Fax 054-12 06 90

Skolverket i Linköping
S:t Larsgatan 21
582 24 LINKÖPING
Telefon 013-24 58 17
Fax 013-24 58 22

Skolverket i Luleå
Sandviksgatan 81
972 34 LULEÅ
Telefon 0920-23 14 70
Fax 0920-23 14 79

Skolverket i Lund
Bankgatan 1
223 52 LUND
Telefon 046-19 09 40
Fax 046-19 09 49

Skolverket i Skövde
Kyrkogatan 11, 1/2 tr
541 30 SKÖVDE
Telefon 0500-42 75 91
Fax 0500-42 75 92

Skolverket i Stockholm
113 35 STOCKHOLM
Besöksadress:
Karlbergsvägen 77-81, 6 tr
Telefon 08-690 97 01
Fax 08-690 97 00

Skolverket i Sundsvall
Storgatan 22
852 30 SUNDSVALL
Telefon 060-17 84 50
Fax 060-17 84 57

Skolverket i Umeå
Box 74
901 03 UMEÅ
Besöksadress:
Västra Norrlandsgatan 13
Telefon 090-17 99 70
Fax 090-17 99 79

Skolverket i Uppsala
Trädgårdsgatan 12
753 09 UPPSALA
Telefon 018-13 93 08
Fax 018-13 93 17

Skolverket i Växjö
Klostergatan 13
352 31 VÄXJÖ
Telefon 0470-74 69 11
Fax 0470-74 69 14

Skolverket

För beställning av Skolverkets material: Liber Distribution, Publikationstjänst, 162 89 Stockholm
Telefon 08-690 95 76. Telefax 08-690 95 50. E-post: skolverket.lds@liber.se